

Liberala Kvinnor

politisk plattform

2021

INNEHÅLL

Inledning	3
JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERING	4
JÄMSTÄLLD EKONOMI	4
Arbetsmarknad	5
Företagande	6
Tillgängligt och hållbart arbetsliv	8
Sparande och pensioner	9
Familj och ekonomi	10
Föräldraförsäkring	10
Jämställt ägande	13
JÄMSTÄLLD UTBILDNING	13
Förskola	13
Grundskola	14
Högre utbildning	15
JÄMSTÄLLD INTEGRATION	16
JÄMSTÄLLD MIGRATION	18
JÄMSTÄLLD OMVÄRLD	20
Europeiska Unionen	20
Utrikespolitik och bistånd	22
MÄNSVÅLD MOT KVINNOR	24
Begränsa pornografin på nätet	27
HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK	28
JÄMSTÄLLD VÅRD OCH HÄLSA	30
Sexuell och reproduktiv hälsa	31
En trygg förlossningsvård	33
Jämställd och tillgänglig sjukvård	35
FEMINISTISK MILJÖ- OCH KLIMATPOLITIK	36
Kemikalier och hormonstörande ämnen	37
JÄMSTÄLLD SAMHÄLLSPLANERING	39
Ett levande och jämställt kulturliv	39
Idrott och fritid på lika villkor	40
Jämställdhet i det offentliga rummet	42
Jämställda transporter	43

Inledning

Det måste finnas kvinnor, modiga och behjärtade nog att våga stå för en mening även om den inte är populär; men som kanske är ämnad att präglade en kommande tid.

- Elisabeth Tamm (1880-1958)
Liberal riksdagskvinna

Liberala Kvinnor är en självklar liberalfeministisk röst i samhällsdebatten och en feministisk blåslampa på Liberalerna. Förutom att opinionsbilda arbetar Liberala Kvinnor för att fler kvinnor ska ta plats på ledande positioner inom Liberalerna.

Liberala Kvinnor, Liberalernas kvinnoförbund, bildades år 1935 och är sprungen ur rösträttsrörelsen i Sverige. Liberala feminister som Selma Lagerlöf, Kerstin Hesselgren, Elisabeth Tamm och Anna Whitlock lade grunden till framgångarna för den svenska jämställdhetsrörelsen. Liberala Kvinnor har genom historien kämpat för bland annat lika rösträtt, fri abort och pappamånader.

Alla kvinnor och flickor ska ha möjlighet att fritt utforma sina liv. Så är det inte idag. Det kan vi aldrig acceptera. Liberala Kvinnor arbetar varje dag för att på olika sätt öka kvinnors frihet.

Arbetsmarknaden ska vara jämställd och kvinnors arbete värderas lika högt som mäns och där kvinnor får lön hela dagen. Mäns våld mot kvinnor ska bekämpas och hemmet ska vara en trygg plats även för kvinnor. Flickor och kvinnors rättigheter ska mätas efter samma måttstock oavsett bakgrund och hedersrelaterat våld och förtryck ska förpassas till historieböckerna.

Vi vill bryta stereotypa könsroller för att uppnå ett jämställt samhälle. För oss som liberala feminister är det uppenbart att det finns strukturer och mönster i samhället som förhindrar att kvinnor och män, flickor och pojkar kan förverkliga sig själva. För att nå ett jämställt samhälle behövs sociala reformer och lagförändringar, kunskap om mäns och kvinnors olika villkor och en förändring av attityder. De förslag som presenteras i plattformen är nycklarna till ett jämställt samhälle och ett möjligheternas Sverige för alla.

Liberala Kvinnors arbete är viktigare än på mycket länge. Vi är garanterade för att jämställdheten inte backar - varken inom Liberalerna eller i samhället i stort.

JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERING

Den grundläggande strategin för hur vi i Sverige ska driva jämställdhetsarbete kallas jämställdhetsintegrering. Genom jämställdhetsintegrering ska alla aktörer arbeta med jämställdhet i sitt ordinarie arbete. Detta genomförs idag på många håll i Sverige men inte i tillräckligt stor utsträckning och bör prioriteras än mer. Liberalerna har en stolt tradition och har i över hundra år varit en av de starkaste pådrivande krafterna för ett jämställt och jämlikt samhälle. Därför är det extra angeläget att vi värnar och för vidare det arvet med målet att få fullt genomslag för vår jämställdhetspolitik. Jämställdhet är i grunden en kunskapsfråga, därför bör det åligga alla liberaler att skaffa sig den kunskap som behövs.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: alla offentliga aktörer (stat, kommun och regioner) aktivt arbetar med jämställdhetsintegrering i sin verksamhet.

Att: Sveriges kommuner och regioner (SKR) redovisar uppnått resultat med målsättning för sitt arbete med jämställdhetsintegrering i kommuner och regioner.

Att: det införs en förordning om jämställdhetsintegrering som styr myndigheters jämställdhetsarbete.

Att: kvinnor och män ska kunna vara medlemmar och förtroendevalda i Liberalerna på lika villkor.

Att: Liberalerna skall sträva efter minst 40 - 60-representation vid tillsättning av interna och externa uppdrag.

Att: Liberalerna aktivt uppmuntrar såväl kvinnor som män att bryta könsmönster i val av uppdrag.

Att: nomineringsprocessen till riksdagen uppdateras för att ge bättre förutsättning för jämn könsfördelning genom att samtliga länsförbunds nomineringar sammanfaller under samma tidsperiod i hela landet.

Att: Liberalernas partiledning aktivt arbetar med jämställdhetsintegrering i alla partiets organ.

Att: Liberalerna kontinuerligt driver mentors- och utbildningsprogram för kvinnliga framtidsnamn.

JÄMSTÄLLD EKONOMI

Idag är ekonomisk jämställdhet inte en realitet. Fortfarande tjänar kvinnor i genomsnitt mindre än män, drar ett större lass i hemmet och äger mindre. För Liberala Kvinnor är det en självklarhet att de ekonomiska systemen ska vara jämställda och gynna kvinnor i samma utsträckning som män. Ekonomisk jämställdhet spänner över ett stort område - från föräldraförsäkring till företagande och pensioner. Ekonomisk jämställdhet ska vara en självklarhet i livets alla skeden.

Arbetsmarknad

Sverige har en mycket könssegregerad arbetsmarknad. Den privata sektorn domineras av män medan kvinnor återfinns i offentlig sektor. Detta oftast inom yrken med dålig löneutveckling och små karriärmöjligheter. En viktig del i att öka jämställdheten i arbetslivet är att bredda kvinnors yrkes- och branschval. Fler kvinnliga förebilder behöver lyftas fram som valt andra vägar än de traditionellt kvinnliga branscherna, men det handlar också om att fler män behöver rekryteras till de traditionella kvinnoyrkena.

Den offentliga sektorn, som är en kvinnodominerad sektor, är en stor arbetsgivare där politiker har ett direkt ansvar för arbetsformer, löner och anställningsvillkor. Många yrken är lågbetalda, även när de kräver eftergymnasial utbildning. Detta gäller framförallt lärare, sjuksköterskor och socialsekreterare. Det finns inga ursäkter för liberala politiker att inte se till att det offentliga Sverige är en förebild när det gäller jämställdhet. Vi måste sluta undervärdera kvinnors arbete. Monopolen inom välfärden har brutits upp och det har stärkt kvinnors ställning på arbetsmarknaden. Det skall löna sig att investera tid, kraft och pengar i en högre utbildning, även för kvinnor.

Det har skett ett tydligt skifte i många delar av offentlig sektor vad gäller chefsposter, där det är glädjande att kvinnor idag i hög utsträckning också är chefer inom kvinnodominerade sektorer, där tidigare män i hög utsträckning avancerade och gjorde den typen av karriär. Däremot visar många kommuners kartläggningar att chefsposten är mer belastad inom dessa sektorer, exempelvis vad gäller antal underställda per chef, karaktären av psykosocial stress att hantera gentemot medarbetarna, inklusive medarbetare som jobbar på obekväma tider och med natt-och joutjtjänstgöring. Det finns många exempel på lägre chefslöner och samtidigt ansvar för fler medarbetare per chef inom samma organisation inom offentlig sektor, där den tydligaste faktorn kan konstateras vara ansvar för kvinnodominerade arbetsplatser.

En av de viktigaste förutsättningarna för ett jämställt arbetsliv är en väl fungerande barnomsorg. Särskilt viktigt är det för ensamstående föräldrar att samhället kan erbjuda dem barnomsorg även på obekväma arbetstider och att förskola, skola och fritidsverksamhet fungerar bra. En väl fungerande barnomsorg är en förutsättning för att fler kvinnor ska våga satsa på sin karriär.

En annan nyckelfaktor för en mer jämställd arbetsmarknad är att ansvaret för det obetalda arbetet i hemmet fördelas mer lika mellan män och kvinnor. Idag tar kvinnorna det stora ansvaret vilket har en direkt påverkan på hur mycket män respektive kvinnor arbetar på den betalda arbetsmarknaden vilket i sin tur påverkar karriärmöjligheter, löneutveckling, pensionen etc.

En fråga som har blivit allt viktigare är klädseln på arbetsplatsen. I yrken där kontakt med människor ingår i arbetsuppgifterna försvårar ansiktstäckande klädsel som t.ex. burka och niqab, identifiering av personen. På privata arbetsplatser ska det vara upp till arbetsgivaren att besluta om klädkoder men i offentlig finansierad verksamhet ska ansiktstäckande klädsel inte vara tillåten.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: en jämställdhetsrankning för arbetsgivare etableras och årligen publiceras av till exempel SCB.

Att: kunskap om jämställd rekrytering, chefstillsättning och arbetsledning utförs på alla arbetsplatser.

Att: ett brett program för jämnare könsfördelning, ökade utvecklingsmöjligheter, fler karriärsteg och underlättande för kvinnor att få ledande positioner inom offentligt finansierad verksamhet införs.

Att: individuell lönesättning och lönespridning uppmuntras.

Att: en strategi för lärlingstjänster inom traditionellt kvinnodominerade yrkeskategorier inrättas.

Att: inkomstskatten sänks, särskilt för de som tjänar minst.

Att: rättegångar i diskrimineringstvister handläggs av allmänna domstolar.

Att: ansiktstäckande klädsel (till exempel niqab och burka) inte ska vara tillåtet på offentligt finansierade arbetsplatser. På privata arbetsplatser ska det vara upp till arbetsgivaren att besluta om klädkoder.

Att: årliga lönekartläggningar görs på alla arbetsplatser.

Att: kommuner och regioner ska kartlägga ofrivillig deltid och utifrån detta ta fram en handlingsplan för att motverka den. Detta kan med fördel integreras i de lönekartläggningar och jämställdhetsplaner som de redan idag är ålagda att genomföra.

Att: kommuner och regioner också redovisar andelen deltid och ofrivillig deltid som en del av årsredovisningen. Denna ska vara uppdelad på män och kvinnor för att synliggöra könsskillnader.

Att: offentlig sektor skall föra könsuppdelad statistik.

Att: RUT- och ROT-avdraget delas upp i två olika potter.

Att: Liberalerna ska motsätta sig införandet av trygghets-RUT.

Att: kvinnliga chefer inom kvinnodominerade verksamheter i offentlig sektor säkras samma lönevillkor, arbetsinnehåll och antal underställda per chef som genomsnittet för chefer i respektive organisation.

Att: kvinnliga och manliga chefer ska ha samma förutsättningar.

Företagande

Förutsättningen för att Sverige ska kunna fortsätta satsa på generell välfärd för hela befolkningen är att människor vågar och vill satsa på företagande. Idag drivs och ägs ungefär en fjärdedel av alla

företag av kvinnor. De är alldeles för få och behöver bli fler. Inom vård- och omsorgssektorn drivs nära 80 procent av företagen av kvinnor.

De flesta företag i Sverige är småföretag. 95 procent av alla arbetsställen har färre än 10 anställda. Kvinnor driver oftare enmansföretag än män och har genomgående företag med färre anställda än män. Om fler kvinnor ville expandera sina företag skulle det vara en stor fördel för svensk tillväxt. Det är viktigt att det finns en mångfald av utförare i välfärdssektorn med höga krav på kvalitet och kompetens. Detta kan uppnås när kvinnor ges möjlighet att starta företag inom de områden där de har kompetens. Därför måste vi slå vakt om likvärdiga villkor för att starta och driva företag också inom välfärdssektorn där vinst är en förutsättning för att kunna utveckla företag och investera i framtiden.

Kunskapen om kvinnors företagande behöver fortfarande öka. De lagar och regleringar som omger företagare är inte sällan definierade efter en manlig företagarnorm. För att få en ändring till stånd krävs både förändring i attityder och strukturer och fler förebilder. Den privata äganderätten är en central del av den liberala ideologin. Den handlar om att värna det privata ägandet från alltför mycket statlig inblandning. Liberala Kvinnor är emot kvotering till bolagsstyrelser. Utvecklingen mot mer jämställda styrelser är att få de enskilda företagen att inse att de går miste om kompetens och talang om man inte tar både män och kvinnor i beaktande när man tillsätter företagsstyrelser. Istället för kvotering, är Liberala Kvinnor positiva till attitydpåverkan genom tydligare lyfta fram både de goda och dåliga exempel på företag som jobbar med jämställdhet. Statistiken visar också att utvecklingen går mot mer jämställda styrelser även om den är långsam.

Kvinnor har traditionellt haft kunskap och kompetens inom yrken som finns i välfärdssektorn. Det är mycket positivt att man har öppnat upp välfärdssektorn för privata aktörer. Inom vård och omsorg är fler än hälften av de operativa företagsledarna kvinnor. Kvinnor ska kunna tjäna pengar på sin kompetens. Företag bidrar till utveckling inom dessa sektorer och fler arbetsgivare gör att lönerna går upp för arbetstagarna som till stor del är kvinnor. Dagens socialförsäkringssystem är också utformat främst för lönearbete, inte för att fungera för företagare vilket forskningen tror är en bidragande orsak till att färre kvinnor väljer att vara företagare. Här krävs förändring.

Staten satsar årligen miljarder som i slutledet når entreprenörer. Det behövs en kartläggning och datatransparens som visar hur offentliga medel till entreprenörer fördelas utifrån kön och ägande som statliga bolag och myndigheter som Almi Invest, Tillväxtverket, innovationsmyndigheten Vinnova, pensionsförvaltning i t.ex. AP6 fördelar.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: en ny bolagsform, EAB (embryo aktiebolag), införs som tillåter att man skattefritt bygger upp ett aktiekapital på 200 000 kr och därefter blir ett aktiebolag på traditionellt sätt.

Att: särskilda satsningar på kvinnors företagande kontinuerligt utvärderas.

Att: relevant forskning om kvinnors företagande stimuleras.

Att: systemen för rådgivning och kapitalinsatser förbättras.

Att: antalet arbetsgivare inom den offentligt finansierade sfären ökas genom att valfrihetssystemen fortsätter utvecklas.

Att: lagen om valfrihetssystem (LOV) ska finnas i samtliga regioner och kommuner.

Att: valfriheten i välfärdssektorn värnas.

Att: kvotering till kommunala, regionala och statliga bolag med minst 40 % av vardera könet införs.

Att: trygghetssystemen mellan företagare och anställda likställs.

Att: separata tak för RUT- respektive ROT-avdrag införs.

Att: hindren för att kunna vara föräldraledig och driva företag samtidigt tas bort.

Att: mötesplatser för befintliga och blivande kvinnliga företagare, riskkapitalister och innovatörer skapas.

Att: statligt riskkapital ska fördelas jämställt.

Att: att berörda regleringsbrev och riktlinjer uppdateras så att de tydligt inkluderar krav på kartläggning av de statliga stödens mottagare utifrån kön.

Tillgängligt och hållbart arbetsliv

Många kvinnor orkar inte arbeta heltid på grund av den bristande arbetsmiljö som finns i kvinnodominerade yrken, till exempel inom vård- och omsorgssektorn. Kvinnor betalar med sin hälsa och ekonomi på grund av bristen på jämställdhet i hemmet och bristande arbetsförhållanden. Många kvinnor känner stress och press som i förlängningen kan leda till depression, utbrändhet och sjukskrivning. Mycket pekar på att dubbelarbetet och det stora ansvaret för det obetalda arbetet i hemmet, påverkar kvinnor negativt. Kvinnor och män drabbas olika av miljöerna på sina arbetsplatser och skillnader mellan könen är också tydliga när det gäller arbetsskador. Det är viktigt att kvinnor orkar vara heltidsanställda, men på grund av bland annat för långa arbetspass, höga krav och låg personalomsättning, är det många som inte orkar det idag. Att problematisera deltidsarbete är av stor vikt då det ofta medför stora konsekvenser för arbetstagare, arbetsgivare och jämställdhet.

Kvinnor behöver större makt att påverka sin arbets- och livssituation, både vad gäller innehåll och tid. Det är en förlust för både den enskilda och för samhället att inte dessa kvinnors kompetens tas tillvara i högre utsträckning. Mycket behöver göras för att Sverige ska bli ett samhälle som är tillgängligt för alla. Utbyggnaden av förskolan är en av de viktigaste jämställdhetsreformer som har genomförts i Sverige. En trygg, tillgänglig och skattefinansierad förskola är en förutsättning för att

kvinnor med små barn ska kunna arbeta. Om kvinnor inte känner sig trygga med förskolan påverkar det deras vilja att ta chefstjänster och andra tjänster med mycket ansvar.

Diskriminering på arbetsmarknaden av kvinnor med funktionsnedsättning och äldre kvinnor är inte acceptabelt.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: arbetsorganisationer, ledarskap och krav ses över i de kvinnodominerade yrkena för att skapa en hållbar arbetssituation och minska sjukskrivningarna bland kvinnor.

Att: det görs lättare att göra karriärbyte. För detta ska en omställningsfond inrättas där arbetstagaren har möjlighet att betala in 1000 kronor till framtida karriäromställningar i form av löneväxling.

Att: rätten till insatser och stöd enligt LSS återställs.

Att: arbetsförmedlingen reformeras och att större fokus hamnar på kvinnor som står långt från arbetsmarknaden.

Att: äldre kvinnor i arbetslivet ska få tillgång till samma fortbildning som yngre.

Att: forskning initieras för att dokumentera den resurs äldre kvinnor utgör på arbetsmarknaden.

Att: karriärtjänster för lärare och specialistsjuksköterskor införs, vilket innebär att fler skickliga medarbetare i kvinnodominerade akademikeryrken får högre lön.

Att: arbetsrelaterade skador förebyggs genom utbildning.

Sparande och pensioner

En ojämsställd arbetsmarknad leder till att kvinnor halkar efter ekonomiskt hela livet, vilket drabbar både pension och sparande.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: en ny sparandeform inrättas där individen avdragsgillt kan spara ett belopp på högst 1000 kr i månaden. Staten i sin tur matchar individens sparande med 20 procent av det sparade beloppet upp till ett sparande om 12 000 kronor per år.

Att: flerbarnstillägget slopas för att finansiera en ny sparandeform för pension, som framför allt riktar sig till låg- och medelinkomsttagare.

Att: bostadstillägget för pensionärer höjs.

Att: införa två olika lägstanivå för pensioner, så att det ska löna sig att jobba.

Familj och ekonomi

Idag är fortfarande en kvinnas genomsnittliga livsinkomst under livet över tre miljoner kronor lägre än en mans. Resultatet märks i plånboken livet ut. Föräldraförsäkringen har en avgörande påverkan på kvinnors och mäns möjlighet att kombinera karriär och familjeliv. Fortfarande tas bara en fjärdedel av föräldraledigheten ut av män.

Normen är fortfarande att det är kvinnan som går ner i deltid om det behövs för att klara vardagen som småbarnsförälder. Och fortfarande är det männen som dominerar på ledande uppdrag i arbetslivet, trots att kvinnor har högre utbildningsnivå. Det som gjorts hittills räcker inte. Som liberala feminister vill vi fortsätta ändra och reformera för att komma ännu längre. För oss är målet att barnets vårdnadshavare tar ett lika stort ansvar under dess första tid i livet och delar lika på föräldraledigheten. Då är inget enskilt område viktigare än familjepolitiken.

En ambitiös föräldraförsäkring, rätt till heltid och en utbyggd förskola med hög kvalitet är avgörande för att både kvinnor och män ska kunna kombinera jobb och föräldraskap. Men det är dags att höja blicken bortom öronmärkta månader. Vi vill ta ett helhetsgrepp för att utforma en familjepolitik som möter dagens utmaningar. En föräldraförsäkring som bidrar till jämställdhet, flexibilitet och valfrihet, men som också tar hänsyn till att dagens familjekonstellationer ser annorlunda ut idag jämfört med när föräldraförsäkringen infördes 1974. Som liberala feminister vill vi fortsätta ändra och reformera för att komma ännu längre. Ett jämställt arbetsliv startar med ett jämställt föräldraskap.

En reform som går tvärt emot arbetslinjen och bidrar till att försvaga kvinnors ställning på arbetsmarknaden är införandet av vårdnadsbidraget. Forskning visar på förskolans betydelse för att utjämna förutsättningarna för hur väl barn lyckas i skolan. I Sverige bidrar vi gemensamt till välfärden som vi använder efter behov. Vårdnadsbidraget bygger på tanken att man ska få ersättning för välfärd man inte använder. En bra förskola är en förutsättning för att kvinnor ska kunna arbeta och få den frihet som en egen försörjning innebär. Vårdnadsbidrag är ett steg bakåt om man är mån om ett jämställt samhälle. Därför vill Liberala kvinnor inte återinföra vårdnadsbidraget.

Föräldraförsäkring

Föräldrar ska ha möjlighet att välja mellan två alternativ i föräldraförsäkringen: en kortare försäkring med högt inkomstskydd och en lite längre försäkring med lägre inkomstskydd. Det kortare spåret består av 360 föräldrapenningdagar med ersättning motsvarande 100 procent av lönen, medan det längre spåret består av 420 föräldrapenningdagar med ersättning motsvarande 70 procent av lönen. Ersättningstaket behålls på dagens nivå på 10 prisbasbelopp. Vi vill också att vab-reglerna blir generösare för att främja ett mer jämställt uttag av vab. Som det ser ut idag är ersättningstaket vid vab sämre än vid föräldrapenning, vilket gör att om den ena föräldern tjänar mer än detta medan den andra tjänar mindre blir det ekonomiskt lönsamt att låta den som tjänar minst stanna hemma då barnet är sjukt.

Ett annat förslag som främjar jämställdheten är att de överlåtelsebara månaderna i föräldraförsäkringen ska gälla alla. Utan att tidigare ha arbetat i Sverige har du inte rätt till sjukpenninggrundande inkomst. Konstruktionen av dagens föräldraförsäkring gör att de som saknar sjukpenninggrundande inkomst inte får några icke överlåtelsebara dagar i föräldraförsäkringen. Det påverkar jämställdheten i grupper där den kanske behövs som allra mest – som nyanlända. Det borde vara självklart att konstruktionen med icke överlåtelsebara månader ("pappamånader") är samma för alla föräldrar – oavsett om de har sjukpenninggrundande inkomst (SGI) eller inte.

Vi vill även slopa snabbhetspremien eftersom det medför att svenska kvinnor föder barn med tätare intervaller än i många jämförbara länder. Premien gynnar den som går ner till deltidsarbete mellan barnen. Detta bidrar till en längre frånvaro för kvinnor från arbetsmarknaden under en mer koncentrerad tidsperiod, vilket får stora konsekvenser för kvinnors karriärutveckling. Att föda barn för tätt kan även innebära hälsorisker för kvinnan och kan öka risken för förlossningsskador.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: Liberala Kvinnor strävar efter ett jämnt uttag av föräldraförsäkringen och VAB mellan föräldrar.

Att: de 90 dagarna i föräldraförsäkringen mot lägst ersättnings slopas och växlas mot fler dagar med inkomstskydd.

Att: föräldrar ska kunna välja på 100 procents ersättning i 360 dagar, eller 70 procents ersättning i 420 dagar.

Att: man inför rätten att överlåta dagar till tredje person. De överlåtbara föräldrapenningdagarna ska även kunna ges till en vårdnadshavares make/maka eller sambo, oavsett om denna är vårdnadshavare eller ej.

Att: föräldraförsäkringen bättre ska anpassas till företagare. Bland annat behövs en förbättring av Försäkringskassans rutiner för att fastställa sjukpenninggrundande inkomst (SGI) för företagare. Det behövs fördjupade analyser kring vad som försvårar för företagare att fullt ut dra nytta av föräldraförsäkringen.

Att: tidsgränsen för föräldrapenning blir tydligare. 80 procent av föräldrapenningdagarna ska reserveras för tiden innan barnet har fyllt två år. Återstående dagar ska kunna användas till utgången av det år då barnet har blivit skolpliktigt.

Att: vårdnadsbidraget aldrig återinförs.

Att: försäkringskassan får tillbaka sitt uppdrag att informera om fördelarna med ett jämställt föräldrauttag i samtliga av myndighetens informationskanaler.

Att: föräldrautbildning erbjuds utanför ordinarie arbetstid så att båda föräldrarna har möjlighet att delta.

Att: underhållsstödet höjs och indexregleras.

Att: samordningen mellan föräldraledighet och föräldrapenning ska bli tydligare. Därför bör Försäkringskassans information till arbetsgivare förbättras.

Att: möjligheten att ta föräldrapenning en timme i taget avskaffas.

Att: antalet gemensamma dagar som föräldrarna ges för att vara hemma med barnet utökas från 10 till 15.

Att: reglerna för rätten att gå ner i arbetstid under småbarnsåren ses över för att stimulera ett mer jämställt föräldraskap även när det handlar om att gå ner i deltid.

Att: möjligheten för deltidsuttag av föräldrapenningen begränsas till hel eller halv dag för att minska långvarigt deltidsarbete.

Att: vab-reglerna blir generösare för ett mer jämställt ansvar. Ersättningstaket i den tillfälliga föräldraförsäkringen bör höjas till samma belopp som i föräldraförsäkringen, dvs. 10 prisbasbelopp eller för 2020 en månadslön på ca 39400 kronor.

Att: en utökning av tillfälliga föräldraförsäkringen övervägs. Detta så att föräldrar till barn med varaktig sjukdom eller funktionsnedsättning får vabba eller ta ut kontaktdagar för möten med skola och förskola om det behövs för att hjälpa barnet med stöd och egenvård. Samma lösning bör även övervägas för möten med skola och socialtjänst om ett barn har sociala problem.

Att: när föräldraförsäkringen reformeras ska inga förändringar ske retroaktivt. Istället ska en ny och reformerad föräldraförsäkring introduceras gradvis genom att det gäller för de barn som föds efter en viss tidpunkt.

Att: jämställdheten i deltagandet i föräldrastödsprogram ökar, genom att verka för att fler män deltar.

Att: utrymme skapas för pappor att diskutera sitt föräldraskap i högre utsträckning.

Att: möjligheten till att höja och indexreglera maxtaxan undersöks.

Att: de icke överlåtelsebara månaderna i föräldraförsäkringen gäller alla, oavsett deras sjukpenninggrundande inkomst.

Att: snabbhetspremien för tätt barnafödande avskaffas.

Att: Socialtjänsten och BVC tillsammans kommer hem till de nyblivna föräldrarna efter att de kommit hem från MVC. Utökat hembesöksprogram ska bidra till ökad kunskap och trygghet i föräldraskapet.

Att: försäkringskassan ges i uppdrag att utveckla sin handläggning och information till föräldrar kring föräldraförsäkringen med fokus på nudging för ett mer jämställt uttag.

Att: försäkringskassans uppdrag att informera om fördelarna med ett jämställt föräldrauttag följs upp och utvärderas, samt att jämställdhetsmålen i försäkringskassans uppdrag följs upp.

Jämställt ägande

Skillnaderna är alldeles för stora mellan kvinnor och mäns ägande. Kvinnors nettoägande är 76 procent av männens. Klyftan ökar med åldern. Störst ökning kommer under de år då de flesta har barn hemma. Under åldern 20-29 äger kvinnor 86 procent av männens finansiella ägande och mellan 30-49 äger kvinnorna bara 70 procent, för att sjunka till 60 procent när barnen flyttar hemifrån. Det finns anledning att tro att kvinnor förlorar ekonomiskt även i detta avseende på att ta större ansvar för hem och barn. Ett ojämnt ägande i familjen påverkar jämvikten i förhandlingarna över "köksbordet" om vem som ska vara hemma med barnen.

Den som har sämst ekonomi har oftare mindre möjligheter att driva igenom lösningar. Storleken på lönen och i vilken utsträckning kvinnor driver företag påverkar de generella skillnaderna. Bristen på kapitalinsatser påverkar möjligheten för många kvinnor att starta och utveckla företag. Det påverkar också den enskilda handlingsfriheten i många andra avseenden.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: fastighetsregistret för könsuppdelad statistik av lagfartsinnehavare.

Att: arbetet med att utjämna löneskillnader prioriteras.

Att: skolan inom ramen för sitt uppdrag undervisar om privatekonomi och ägande med ett jämställdhetsperspektiv.

Att: Liberalerna är drivande för en utredning om genuskillnader i ägande, för att utreda orsaker och konsekvenser av det ojämnt ägandet.

Att: andra amorteringskravet slopas.

Att: ett statligt startlån införs för förstagångsköpare av bostad.

JÄMSTÄLLD UTBILDNING

Kunskap och utbildning är den viktigaste faktorn för att stärka människors möjligheter att leva i frihet. Därför kommer utbildning alltid att vara en prioriterad fråga för Liberala Kvinnor. I skolan ska alla barn få en likvärdig utbildning och de verktyg som behövs för att klara skolan och nå sina drömmar. Idag är skolan en ojämnt plats - och det kan vi aldrig acceptera.

Förskola

Förskolan ska ge en bra start i livet och det finns inget viktigare än en bra start. Förutom att stimulera barnens språkutveckling och sociala färdigheter ska förskolan erbjuda barn en trygg miljö att leka, lära och växa i. Det är i förskolan kunskapsresan börjar och för att alla barn ska få lika

möjlighet till lära och utveckling behövs fler pedagoger, mindre barngrupper och möjlighet till fler timmar i förskolan.

Grundskola

Flickor får mindre av pedagogernas tid, är mer utsatta för kränkningar, mår sämre och är mer stressade än pojkar. Samtidigt får flickor bättre betyg i alla ämnen utom idrott. Ett stort jämställdhetsproblem är pojkars bristande läsförståelse. En femtedel av alla pojkar klarar inte av att tillgodogöra sig en kvalificerad text. En stor förklaring är destruktiva könsroller. Forskningen talar om en antipluggkultur hos killar. Därför kräver Liberala Kvinnor att skolor har tydliga kunskapskrav. Lärare och skolpersonal ska också kunna se varje barn som en unik individ bortom könets förutbestämda mall. Därför anser vi att genuspedagogisk kompetens ska finnas hos samtliga som arbetar med barn och ungdomar.

Sverige har idag en väldigt könssegregerad arbetsmarknad och grunden till den läggs i de utbildningsval som killar och tjejer gör. Landets studie- och yrkesvägledare har en viktig uppgift att uppmuntra elever att gå sin egen väg, istället för att välja framtid efter kön. Där kan studie- och yrkesvägledare vidga vyerna och visa på andra möjligheter och yrkesval som eleven själv inte har tänkt på. Därför vill Liberala Kvinnor att genuskunskap ska ingå som en del i utbildningen av studie- och yrkesvägledare.

För kvinnor har utbildning alltid varit och är fortfarande vägen till frigörelse. Utbildning är vägen till ett jobb och en egen lön. När kvinnor förut gjorde en klassresa genom att gifta sig kan de idag göra klassresan på egen hand via en bra utbildning.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: alla kommuner erbjuder barn rätt till 30 timmar i förskolan per vecka, oavsett föräldrarnas sysselsättningsgrad.

Att: alla Sveriges kommuner i möjligaste mån erbjuder barnomsorg eller barntillsyn med flexibla öppettider även på obekväma arbetstid.

Att: förskolan ska hålla hög kvalitet; med hög personaltäthet, små barngrupper och rätt utbildad personal.

Att: maxtaxan i förskolan indexregleras för att skapa större möjligheter till god förskoleverksamhet och god löneutveckling för anställda.

Att: fristående ägare av förskolor inte ska kunna starta nya förskolor om de har förelägganden eller viteskrav emot sig som inte är åtgärdade.

Att: karriärtjänster inom förskola och skola fortsätter att utökas och införs i alla kommuner.

Att: jämställdhetsplaner kopplade till det pedagogiska arbetet finns på alla förskolor och skolor.

Att: genuskunskap ingår i utbildningen av studie- och yrkesvägledare samt att alla gymnasieskolor säkerställer att rektorer och övriga medarbetare i ledningsfunktion får genusutbildning.

Att: genuspedagogisk kompetens ska finnas hos alla som arbetar i förskola och grundskola.

Att: genuspedagogik blir ett obligatoriskt ämne för lärare från förskole- till gymnasienivå.

Att: läromedel håller en hög kvalitet och skildrar både kvinnors och mäns historia. Läromedel ska granskas ur ett genusperspektiv.

Att: det förebyggande arbetet mot sexualbrott stärks i skola och förskola.

Att: fritidshemmens verksamhet värderas högre genom utvecklad kvalitet och högre personaltäthet.

Att: all utbildning i Sverige ska vara icke-konfessionell. Samma krav ska ställas på fristående skolor, förskolor och fritidshem som på de kommunala.

Att: slöja inte ska användas av barn i förskola eller lågstadiet i grundskolan, i såväl kommunala skolor som friskolor.

Att: Liberalernas förslag om mobilfria klassrum utökas så att det även gäller omklädningsrum.

Att: incitamenten ökas för att få fler män att arbeta i förskola och skola.

Att: skolor ska vara skyldiga att ha lärare med utbildning i sex- och samlevnad.

Att: en särskild nationell satsning görs på utbildningskoncept kring företagsamhet och entreprenöriellt förhållningssätt i grundskolan.

Att: satsningar görs på pojkars läskunnighet och skolresultat så de inte riskerar att halka efter.

Att: samverkan mellan skolans elevhälsovård, socialtjänst och BUP stärks.

Att: grundskolebarn har tillgång till kostnadsfria menstruationsskydd oavsett om skolsköterska finns på plats eller inte.

Högre utbildning

Dagens forskarkarriär missgynnar kvinnor. Närmare två tredjedelar av studenterna inom högskolans grundutbildning är kvinnor. Samtidigt utgörs professorerna i toppen av den akademiska karriären till 82 procent av män. Vad händer på vägen? Om kvinnor stannat inom akademien i samma grad som sina manliga kolleger visar statistiken att vi i dag haft närmare 70 procent fler kvinnliga professorer. Unga forskares otrygga anställningar och ett felkonstruerat socialförsäkringssystem är viktiga orsaker till den skeva könsbalansen. Forskarkarriären är svår att kombinera med familjebildning och på grund av rådande könsnormer slås därmed kvinnor ut längs vägen.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: en nationell satsning på vidareutbildning och kompetenshöjning i genuskunskap genomförs i hela utbildningssystemet.

Att: arbetsvillkoren för doktorander och unga forskare ses över för att undvika att dessa bidrar till ojämslidd rekrytering.

Att: stipendiefinansierad forskning efter doktorandstudier räknas som överhoppningsbar tid vilket innebär att man får behålla sin SGI-grundande inkomst i upp till 3 år.

Att: fördelningen av forskningsanslag undersöks ur ett jämställdhetsperspektiv.

Att: regionerna i samarbete med universitet och högskolor ser över möjligheterna till fler förenade anställningar i fler yrkesgrupper.

Att: en ämneslärarexamen motsvarar nivån för en masterexamen, vilket den poängmässigt gör redan idag. En masterexamen är internationellt gångbar och höjer statusen på yrket.

JÄMSTÄLLD INTEGRATION

Sverige ska vara ett tolerant och humant samhälle präglad av mångfald och respekt för individens grundläggande fri- och rättigheter. Respekten för de mänskliga fri- och rättigheterna utgör grunden för det demokratiska samhället och berör en rad olika områden.

Samhället ska underlätta för minoriteter, religiösa grupper och andra att utöva sin tro, så länge det inte bryter mot lagen eller inkräktar på individens rättigheter. Jämställdheten i Sverige är grundlagsskyddad och det måste vara tydligt att när religiösa sedvänjor krockar med jämställdheten ska kvinnors rättigheter ha företräde.

Det är viktigt att nyanlända får information om den värdegrund som genomsyrar det svenska samhället redan under asyltiden. Det handlar om det öppna, demokratiska och toleranta samhällets betydelse samt jämställdheten och respekten för alla människors lika värde. När nyanlända med svag förankring i samhället och på arbetsmarknaden placeras tillsammans i förorter spär det på segregationen. Därför anser vi att lagen om eget boende (EBO), vilken innebär att en asylsökande eller flykting själv ordnar sitt boende, ska ses över. Den ökade valfriheten har inneburit att asylsökande och flyktingar i stor utsträckning har flyttat in som inneboende hos släkt eller vänner på grund av bostadsbristen som råder i Sverige. EBO har bidragit till en ökad trångboddhet och segregation är ett utbrett problem som får stora konsekvenser. Särskilt allvarligt är det när barn växer upp i sådana förhållanden.

Egenförsörjning och svenskkunskaper är nyckeln till lyckad integration. Forskning visar att kvinnor som lär sig det nya landets språk snabbare kommer in i samhället. Därför är det viktigt att nyanlända tidigt kommer i kontakt med arbetslivet och att insatserna från samhället utgår från dag ett.

Utrikesfödda kvinnor är de som står allra längst från arbetsmarknaden och förutom utbildningsinsatser behövs också en väg in på den svenska arbetsmarknaden. RUT-reformen har banat väg för många kvinnor. Ett eget jobb ger egen makt och är vägen till att bli en självständig individ och därför är det viktigt att det ska löna sig att arbeta snarare än att leva på bidrag. Det påverkar också barnens skolgång positivt. För de barn som har arbetande föräldrar går det bättre för i skolan och även integrationsprocessen går snabbare.

Medborgarskapet är det slutgiltiga steget in i svenska samhället. Det manifesterar att man har sin tillhörighet här och vill bygga sin framtid i sitt nya hemland. Tack vare medborgarskapet har du fått rättigheter, men du har också skyldigheter att vara med och bidra till det samhälle som du tillhör. Medborgarskapet fungerar som ett modernt samhällskontrakt. Staten ska garantera människorna liv och olika rättigheter och människorna förbinder sig att följa lagarna, betala skatt och uppföra sig vettigt mot varandra.

De kommande åren väntas anhöriginvandringen till Sverige att vara på höga nivåer. Det är oftast kvinnor och barn som kommer hit inom ramen för anhöriginvandring. Det är också viktigt att poängtera att de etableringsinsatser som erbjuds nyanlända också gäller den som kommit hit som anhöriginvandrare.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: parallellsamhällen aldrig ska accepteras.

Att: individer ska få stöd mot kollektiva förtryckande strukturer.

Att: inga offentliga medel används till att främja odemokratiska organisationer eller föreningar som motverkar integration och jämställdhet. Användningen av offentliga medel måste följas upp och krävas tillbaka om de använts för att främja odemokratiska syften.

Att: samhällsorientering ska vara obligatoriskt för alla för att ta del av samhällets ekonomiska ersättning redan under asylprocessen.

Att: närvaron i olika etableringsinsatser ska vara obligatorisk för att ta del av samhällets ekonomiska stöd. Vid ogiltig frånvaro ska etableringsersättningen sänkas. Vid frånvaro på grund av vård av barn ska ersättningen sänkas till 80 procent på samma sätt som sker vid frånvaro från arbete.

Att: svenskundervisningen förbättras så att den blir mer individanpassad genom kartläggning av nyanlända kvinnors utbildning, kunskaper och erfarenheter av arbete tidigt så de får rätt insatser.

Att: ett språk- och samhällsprov i samband med ansökan om medborgarskap införs för att stärka medborgarskapets status och säkra kvinnors deltagande i demokratin.

Att: fler kvinnor, inklusive föräldralediga, snabbare får lära sig svenska. Kommunerna ska åläggas att anordna kurser i svenska för föräldralediga, till exempel inom ramen för öppna förskolan. Att delta i svenskundervisning ska vara en relevant motprestation för att få försörjningsstöd

Att: obligatorisk språkförskola införs för barn till nyanlända.

Att: kunskap i sex, jämställdhet och relationer ska ingå i samhällsorienteringen som är obligatorisk för alla nyanlända och speciellt för ensamkommande tonåringar.

Att: mer information om föräldrapenning, föräldraförsäkring och skilsmässa ges i samhällsorienteringen för nyanlända.

Att: kvinnor och män ska mötas av samma förväntningar och möjligheter till jobb och egenförsörjning. Det måste finnas ett tydligt uppdrag från samhällets sida att tidigarelägga nyanlända kvinnors inträde på arbetsmarknaden.

Att: startjobb, en anställningsform för unga upp till 23 år och nyanlända de första fem åren, värnas.

Att: försörjningsstödet reformeras så att det lönar sig mer att gå från bidrag till jobb. Obligatorisk motprestation för försörjningsstöd ska införas för arbetsföra.

Att: trösklarna in till arbetsmarknaden sänks och att fler enkla jobb skapas.

Att: reglerna för att få F-skattsedel förenklas. För att ta vara på nyanländas potential och entreprenörskap måste fler enkelt kunna starta och driva företag.

Att: de negativa konsekvenserna av lagen om eget boende begränsas. Migrationsverket ska kunna begränsa EBO i vissa kommuner/kommundelar och en asylsökande som vill bosätta sig i dessa områden måste först få ett godkännande av Migrationsverket efter samråd med kommunen.

Att: Migrationsverket säkerställer att alla asylboenden är trygga för kvinnor och barn.

Att: alla integrationsåtgärder ska ha ett tydligt jämställdhetsperspektiv vilket måste krävas av alla relevanta aktörer.

JÄMSTÄLLD MIGRATION

Sverige har en skyldighet att hjälpa människor som är på flykt undan konflikter i världen. Vi måste dock också tydligt våga analysera migrationens konsekvenser. Detta gör det särskilt viktigt att se migrationen utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Sverige är ett litet medlemsland i EU. Vi har tagit ett stort ansvar och tagit emot många flyktingar. Under 2019 sökte 21 958 personer asyl i Sverige. Av de asylsökande som kom till Sverige under 2018 var knappt 40 procent kvinnor, att jämföra med 29 procent 2015. Under 2017 ansökte 1 336 ensamkommande barn om asyl. Det är att jämföra med 2015 då 35 569 ensamkommande barn sökte asyl - fler än någonsin tidigare. Cirka 78 procent av de asylsökande år 2017 var pojkar.

Det är uppenbart att dagens asylsystem gynnar de som har bäst förutsättningar att ta sig till Europa. Det är oftast män som har möjlighet att komma till Europa för att få sina asylskäl prövade, medan kvinnor och barn inte har haft något val än att stanna i hemlandet eller i flyktinglägret. Kön har blivit

en betydande faktor för möjligheten att söka asyl och vi vill att kvinnor ska få samma chans till asyl i Sverige. Därför vore det önskvärt att öka antalet kvotflyktingar och att inom ramen för kvotsystemet ta emot 70 procent kvinnor och barn, funktionshindrade samt HBTQ-personer och 30 procent heterosexuella män, för att kompensera för den snedvridna invandringen de senaste åren.

En annan konsekvens av den mansdominerade migrationen är att den påverkar könsbalansen i samhället. Vi menar att det är viktigt att ha en jämn könsbalans. Enligt Migrationsverkets statistik över ensamkommande barn och unga går det 119 pojkar på 100 flickor bland landets 16-åringar. I åldern 17 år var skillnaderna ännu större med 126 pojkar på 100 flickor.

Det går inte att bortse från att det finns stora kulturella skillnader mellan Sverige och de länder som många asylsökande kommer ifrån. Det finns många som har värderingar som varken rimmar med vårt sekulära samhälle, om jämställdhet mellan kvinnor och män eller vår lagstiftning som förbjuder traditioner i hederskulturens namn när de kommer till Sverige. När Sverige inte klarar av att integrera människor kommer en ökad immigration leda till framväxten av ett socialt landskap präglad av bostadssegregation, hög arbetslöshet, dåliga skolresultat, hedersrelaterat kvinnoförtryck och maktlöshet.

När vi har en stor immigration i kombination med en integration som misslyckas är det kvinnors rättigheter som först sätts på undantag. Det börjar med att vi inte kan stå upp för kvinnors rättigheter och friheter i utsatta områden, men sakta riskerar utvecklingen också att undergräva den jämställdhet som vi har kämpat för i resten av Sverige i 100 år och som vi sedan länge tagit för given. Idag ser vi hur kulturella och religiösa sedvänjor från separata badtider, könsuppdelad idrott och män som vägrar ta kvinnor i hand ifrågasätter den jämställdhet som är grundlagsskyddad i Sverige. Migration och integration är intimt sammankopplade med varandra och det är viktigt att förstå sambandet dem emellan och hur de påverkar jämställdheten.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: Sverige tillsammans med fler EU-länder solidariskt delar på ansvaret för asylsökande och tillämpar samma lagstiftning för permanenta respektive tillfälliga uppehållstillstånd.

Att: Sverige även i fortsättningen har reglerad invandring med en human migrationspolitik och att vi prioriterar vilka vi i första hand ska ge skydd till.

Att: det införs ett genusperspektiv i svensk migrationspolitik för att säkerställa balansen mellan könen.

Att: att 70 procent av platserna fördelas till kvinnor, barn, funktionshindrade och HBTQ-personer.

Att: Sverige står upp för familjeåterförening och inte splittrar familjer på flykt.

Att: handläggningstiderna för asylsökningar kortas. Det innebär ett lidande när människor under så lång tid lever i ovisshet och försvårar även möjligheten till integration om man tvingas vänta i årtal på att få besked om man får stanna eller inte i Sverige.

Att: den så kallade tvåårsregeln slopas.

Att: varje människas skyddsskäl avgör rätten att få asyl.

Att: de flickor och kvinnor som är utsatta för människohandel och inte har lagligt tillstånd att befinna sig i landet inte utvisas direkt vid tillslag eller efter deras vittnesmål ej behövs längre vid eventuella rättegångar.

JÄMSTÄLLD OMVÄRLD

Vi vill att alla flickor och kvinnor i världen ska få ta del av sina mänskliga fri- och rättigheter. Kvinnors och flickors underordnade ställning måste brytas överallt och i alla världens hörn. Därför kämpar vi för kvinnor och flickors rättigheter även bortom Sveriges gränser.

Europeiska Unionen

I en tid när det blåser konservativa och populistiska vindar genom hela Europa, är behovet av att stå upp för kvinnors rättigheter större än på länge. Inom EU saknar kvinnor tillgång till fria, lagliga och säkra aborter i flera länder såsom Polen och Malta. När en stat genom lagstiftning som nekar en kvinna valet att avsluta en graviditet kan det betraktas som en kränkning av hennes rättigheter. En gemensam europeisk abortlag är inte något Liberala Kvinnor strävar efter då det kan försämra progressiv lagstiftning. Men att medlemsstater förbjuder abort ska ifrågasättas av EU.

Människohandel för sexuella ändamål definieras av FN som ett brott mot mänskligheten. Enligt Europol utgör sexhandeln med människor den snabbast växande inkomstkällan för organiserad brottslighet. Det är omöjligt att frikoppla prostitution och människohandel från varandra. Att bekämpa efterfrågan är avgörande. Sexköpslagen har gjort Sverige till en mindre lönsam marknad för slavhandlare. Liberala Kvinnor vill därför att fler länder ska införa sexköpslagen.

EU har uttalade mål om att kvinnor och män ska ha samma möjligheter att förena arbetsliv, privatliv och familjeliv. Målet ligger tyvärr långt ifrån verkligheten. I Rumänien finns en stor grupp romer som lever i stor utsatthet och kontinuerligt diskrimineras av den rumänska staten från att få tillgång till sina mänskliga rättigheter. Kvinnors situation är speciellt utsatt. EU måste sätta större press på de medlemsländer som systematiskt diskriminerar grupper såsom romer i hemlandet, bland annat genom att dra in de årliga bidragen som dessa länder tilldelas genom EU:s sociala fonder.

Många är också de romer som inte ser någon annan utväg än att ge sig av till andra EU-länder för att tigga. Låt oss slå fast att det är fattigdom, tillsammans med en ständigt närvarande antiziganism som

utgör de grundläggande orsakerna till tiggeri. Ingen väljer ett liv i fattigdom, lika lite som någon väljer ett liv i tiggeri. Däremot behöver lagstiftningen stärkas för att skydda utsatta EU-medborgare, inte minst kvinnor. Detta genom att stärka ordningslagen så att även passivt tiggeri kräver tillstånd. Genom ett tillståndsförfarande skulle kvinnorna ha en kontaktmöjlighet med det svenska samhället och därigenom kunna få information om rättigheter i Sverige, skydd och hjälp om utsatt för brott med mera. Liberala Kvinnor vill därför, utifrån kvinnors särskilda utsatthet, utreda möjligheterna att införa ett tiggeritillstånd.

Endast 60 procent av unionens kvinnor i förvärvsarbetsålder har ett jobb. Män tjänar nära 20 procent mer än kvinnor i EU. Detta påverkar framtida pension och begränsar kvinnors ekonomiska självständighet. Fler regeringar i EU måste inse att brist på jämställdhet har ett ekonomiskt pris; både för den enskilda individen, det egna landet och för unionen. Det råder ett demokratiskt underskott på kvinnlig representation i Europas beslutfattande församlingar. Hälften av unionens befolkning består av kvinnor, men mannen är fortfarande norm för politiker. Om Europa ska få fler kvinnliga ledare behövs fler kvinnliga förebilder. EU-kommissionen består fortfarande av en överväldigande majoritet män jämfört med kvinnor. Endast 30 procent av europaparlamentarikerna är kvinnor.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: Sverige driver på för att representationen i EU parlamentet ska bli jämställd.

Att: en jämn könsfördelning uppnås i alla EU:s institutioner och på unionens ledande poster.

Att: att löneskillnaderna mellan män och kvinnor i EU:s medlemsländer minskar.

Att: fler av Europas kvinnor ska yrkesarbeta och få ökad ekonomisk frihet att styra sina liv. EU:s länder har inte råd att ha världens bäst utbildade hemmafruar.

Att: sexuell hälsa och reproduktiva rättigheter får samma status som alla andra mänskliga rättigheter.

Att: den svenska sexköpslagen fortsätter att spridas och prostitution bekämpas genom EU och internationella konventioner.

Att: ett europeiskt FBI införs för att bekämpa människohandel.

Att: EU inrättar en europeisk åklagarmyndighet för att kunna lagföra brott över statsgränserna.

Att: EU bidrag villkoras med motprestationer från EUs medlemsländer som systematiskt diskriminerar grupper i sin befolkning.

Att: abortmotståndet som drivs av konservativa och högerpopulistiska krafter inom EU aktivt bekämpas.

Att: möjligheterna att införa ett tiggeritillstånd utreds utifrån kvinnors särskilda utsatthet.

Att: regeringen vid förhandlingar, överläggningar och i avtal med andra stater prioriterar jämställdhetsfrågor och kräver uppföljning av avtal och andra överenskommelser.

Att: kommissionen, utan att ta politiska hänsyn, ska väcka talan mot länder som inte genomför EU-rätten i tid eller på rätt sätt.

Att: Sverige ska vara drivande i att EU uppmuntrar medlemsländerna till avskaffad sambeskattnings och satsningar på barn- och äldreomsorg.

Att: den sociala pelaren ska värnas. Den sociala pelarens ställningstagande för tillgång till barnomsorg till rimligt pris är avgörande.

Att: medborgarnas kunskap om EU förbättras. Både vuxna och unga ska genom utbildning eller informationshögjande insatser få en större inblick i hur arbetet i EU går till och påverkar svensk politik.

Utrikespolitik och bistånd

Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter. En liberalfeministisk utrikespolitik är en balans mellan realpolitiska överväganden och ideal. Kvinnor behöver bli mer synliga i utrikespolitiken, inte minst runt förhandlingsbord och i fredsprocesser. Jämställdhetsfrågor som kvinnors rätt till sin egen kropp, rätten till utbildning och framför allt rätten över att bestämma över sitt eget liv måste bli ett givet inslag i de utrikespolitiska överläggningarna. Samtidigt går det inte att bortse ifrån att vapenmakt ibland är den enda utvägen för att skydda framför allt kvinnor. Det har inte minst kriget mot den s.k. Islamiska staten, IS, visat.

Ett svenskt medlemskap i NATO är inte bara ett medlemskap i en säkerhetspolitisk allians med andra demokratier. I dagsläget är det ett av de mer handlingskraftiga verktygen som står till buds för att få stopp på den brutalitet i krigszoner som drabbar främst kvinnor. Trots att 70 procent av världens fattiga är kvinnor vet ingen hur mycket av vårt svenska bistånd som når dem. För Liberala Kvinnor är det självklart att minst hälften av svenskt bistånd ska nå de kvinnor som behöver oss.

Vi måste bekämpa våld, utsatthet och fattigdom. Sexuell hälsa och reproduktiva rättigheter är de mest kostnadseffektiva investeringarna för utveckling. Familjeplanering är en central pusselbit i arbetet mot fattigdomsbekämpning och miljöarbete. Ur ett globalt perspektiv döljer sig en enorm utvecklingspotential hos världens miljontals unga kvinnor, framför allt i Afrika. Att låta flickor gå klart skolan i stället för att bli tonårsmödrar är en ekonomisk investering som kan ge större inkomster än utländskt bistånd.

LIBERALA KVNNOR VILL:

Att: brytandet av könsmaktsordningen ska vara en prioriterad uppgift för FN och det internationella samfundet då kvinnors och flickors rättigheter är mänskliga rättigheter.

Att: hälften av demokratibiståndet ges som stöd till organisationer som arbetar för kvinnors rättigheter.

Att: Genèvekonventionen ska innefatta ett köns- och genusperspektiv.

Att: fredsbevarande och fredsbyggande insatser innefattar köns- och genusperspektiv inom alla områden.

Att: Sverige särskilt ska arbeta för att stärka kvinnors roll i konfliktförebyggande och fredssamtal.

Att: att kvinnor finns representerade vid förhandlingsborden. FN:s deklaration 1325 "Kvinnor, fred och säkerhet" ratificeras och tillämpas av alla stater samt att våldtäkt som vapen bekämpas.

Att: en FN-resolution med fokus på kvinnors möjligheter att erhålla politisk makt författas

Att: kvinnlig könsstympning och oskuldsmyten bekämpas med hjälp av internationellt bistånd.

Att: Sverige verkar för att fler länder sätter en åldersgräns för äktenskap samt verka för ett förbud mot könsstympning och arbeta mer aktivt för att existerande lagar implementeras.

Att: polygami, hemgiftssystem, hemgiftstraditioner likaså brudrov och barnäktenskap bekämpas med hjälp av internationellt bistånd.

Att: arbetet för global preventivmedels- och familjeplaneringsrådgivning, sexualundervisning samt mödravård prioriteras och villkoras i biståndsarbetet. SIDA:s medel ska även kunna användas för att hjälpa abortsökande kvinnor.

Att: Sverige ska vara pådrivande internationellt för aborträtten. Målet på lång sikt ska vara att rätten till abort erkänns som en del av de mänskliga rättigheterna.

Att: att Sverige inom ramen för sina kontakter utomlands ska stärka arbetet för flickors och kvinnors rättigheter.

Att: skarpare målsättningar för jämställdhetsarbetet införs inom utrikespolitikens samtliga ämnesområden.

Att: möjligheten för kvinnor från andra länder att utföra en abort i Sverige värnas.

Att: länder som motarbetar demokrati och mänskliga rättigheter ska fasas ut från biståndet.

Att: en större del av svenskt bistånd används för att säkra flickors skolgång.

Att: samtliga biståndspartners måste inkludera kvinnors situation i sina program och att könsuppdelad statistik förs.

Att: Sverige som biståndsgivare adresserar systematiskt våld mot flickor och kvinnor, hedersrelaterade frihetsinskränkningar och diskriminering i samtliga bilaterala kontakter.

Att: svenskt bistånd till länder där barnäktenskap är vanligt villkoras utifrån reformvillighet.

Att: Sverige ska vara drivande i att arbetet mot trafficking och sexslaveri drivs globalt.

Att: Sverige arbetar för att stoppa sexuellt våld i väpnade konflikter, samt för att straffriheten för sådana och andra brott mot kvinnor och flickor avskaffas.

Att: svenska biståndspengar i större utsträckning ska gå till miljöfrämjande ändamål.

MÄNSVÅLD MOT KVINNOR

Våldet mot kvinnor är en av vår tids stora jämställdhetsutmaningar. Rätten att inte utsättas för våld är inte enbart den viktigaste jämställdhetsfrågan, utan också en fråga om demokrati och grundläggande mänskliga rättigheter. FN definierar mäns våld mot kvinnor som alla former av könsrelaterat våld som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada, inklusive hot om, tvång eller godtyckligt frihetsberövande. Frihet från våld är en grundläggande förutsättning för en kvinnas självbestämmande och möjlighet att förverkliga sina drömmar.

Minst 150 000 barn bor i hushåll där det förekommer våld. Under 2020 anmäldes 8 890 våldtäkter enligt Brottsförebyggande rådet.

Unga män dominerar bland gärningsmännen medan unga kvinnor är överrepresenterade bland offren. För att förebygga och förhindra mäns våld mot kvinnor måste man fokusera mer på förövarna. I brottsutredningar borde man i större utsträckning än idag även vidta förebyggande åtgärder och den som dömts till fängelsestraff eller vård för våld mot kvinnor och sexualbrott borde alltid genomgå behandling med ett förebyggande fokus.

Hemmet, som borde vara den tryggaste platsen och som förväntas skydda oss från omvärlden, är för många kvinnor och barn en farlig plats att vistas på. Idag är både den privata och den offentliga sfären farliga platser för kvinnor. Det är ett stort misslyckande att samhället inte kan skydda kvinnorna från det våld som många möter i sin vardag.

Många barn som upplever våld blir själva slagna, men det kan vara mer skadligt för ett barn att uppleva våld i familjen än att själv utsättas. Studier har visat att barn som upplever våld tenderar att utveckla posttraumatiskt stressyndrom i högre utsträckning än barn som utsätts för andra trauman. Polis och åklagare behöver därför i sina förundersökningar om våld i nära relation bli bättre på att synliggöra barns närvaro. Detta för att barnen ska kunna få brottsskadeersättning, stöd och skydd och för att domstolarna ska kunna skärpa straffet för brott som har skadat tryggheten och tilliten hos barn.

Kvinnor med funktionsnedsättning löper en ökad risk att utsättas för våld. De människor som ska finnas där som ett stöd kan mycket väl vara de som utsätter dessa kvinnor för våld. Hos äldre kvinnor finns det en risk för att våldsutsatthet tolkas som tecken på normalt åldrande.

Kvinnojourer, brottsofferjourer och andra idéburna organisationer är ett mycket viktigt komplement till kommuner och myndigheter. Deras verksamhet måste stödjas och säkerställas. Anslagen till kvinnojourerna borde utgå var fjärde år. På så sätt kan de tydligare kopplas samman med mandatperioden för ett tydligare politiskt ansvarsutkrävande. Inom specialiserade områden, såsom våld i nära relationer, är regioner och kommunerna beroende av kompetensen hos eldsjälarna i ideella organisationer. Sådana kärnverksamheter ska värnas och erbjudas ett nära och långsiktigt idéburet partnerskap.

Handlingsplaner och gemensamma samordnare mellan kommun och regioner skapar bättre samverkan. Samordningen bidrar till att det blir lättare att upptäcka, förebygga och förhindra våld. Det finns flera olika typer av kontaktförbud; kontaktförbud, utvidgat kontaktförbud och särskilt utvidgat kontaktförbud. I dag är det endast särskilt utvidgat kontaktförbud som kan förenas med villkor om elektronisk övervakning. Elektronisk övervakning innebär att förbudspersonen får bära en elektronisk fotboja som larmar om han eller hon överträder förbudsområdet eller inte sköter sin utrustning. Vi vill förbättra det skydd som ett kontaktförbud avser att ge och vill därför att fler kontaktförbud ska kombineras med elektronisk övervakning. Vi vill därför att elektronisk fotboja ska kunna användas redan vid ett utvidgat kontaktförbud.

LIBERALA KVINNOR VILL :

Att: kvinnojourer, tjejjourer och brottsofferjourer får tillräckliga och långsiktiga organisationsbidrag.

Att: det i varje kommun ska finnas en operativ arbetsgrupp mot våld i nära relationer.

Att: det ska vara lagstadgat med kommunalt förebyggande arbete riktat mot unga och barn.

Att: det skjuts till statliga medel för att finansiera det förebyggande arbetet.

Att: myndigheter tillsammans arbetar för att hjälpa barn och vuxna som är, eller riskerar att bli, utsatta för våld.

Att: det inom socialtjänsten ska finnas särskilda lotsar för att hålla ihop insatserna för personer utsatta för våld i nära relationer och att särskilda barnlotsar inrättas.

Att: samtliga kommuner och regioner utser samordnare och upprättar handlingsplaner mot våld, där bland annat våld mot äldre kvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning uppmärksammas och synliggörs.

Att: kommuner upprättar en plan för hur kompetensen om våld i nära relationer säkerställs hos myndighetsutövande socialsekreterare.

Att: socialförvaltningen har socialsekreterare eller annan ändamålsenlig personal placerade på skolor precis som sjuksköterskor och syokonsulenter för att öka samarbetet mellan familjer, skola och socialförvaltning.

Att: tandvården ges verktyg att upptäcka våld i familjer och i nära relationer.

Att: målsägandebiträde ska utses så snart som möjligt under förundersökning avseende brott i nära relation.

Att: minimistraflet för grov kvinnofridskränkning höjs till ett års fängelse.

Att: all juristutbildning ska innehålla utbildning som rör frågor kring sexualbrott, våld i nära relationer och reaktioner hos brottsoffer vid sexuella övergrepp.

Att: kvinnojourer ges möjlighet att söka statligt stöd för boende.

Att: ansvarsfördelningen måste vara tydlig mellan stat, regioner, kommuner och civilsamhälle.

Att: reglerna om kontaktförbud skärps så att elektronisk fotboja används redan vid kontaktförbud av normalgraden.

Att: kontaktförbud med fotboja ska kunna beslutas innan ett kontaktförbud brutits.

Att: förövare som dömts för grova sexualbrott eller grova brott mot närstående också ska kunna få kontaktförbud med fotboja direkt efter fängelsestiden. Detta ska ske om det finns en hotbild mot exempelvis en ex-partner.

Att: omvänd kommunarrest används i särskilt allvarliga fall. Det ska vara förbjudet för gärningsmannen att vistas i samma kommun som kvinnan i de grävsta fallen av kvinnofridskränkning.

Att: kriminalvården utvecklar sitt arbete med behandlingsprogram för den som dömts för grova brott. Sexförbrytare ska genomgå behandlingsprogram i fängelsestiden för att minimera risken att begå fler sexbrott.

Att: offrets skydd vid frisläppande av fängelsedömda stärks.

Att: straffen skärps och preskriptionstiden förlängs för sexualbrott.

Att: antalet synliga och närvarande poliser ökar. Det lokala trygghetsarbetet, inte minst för kvinnors trygghet i det offentliga rummet, behöver stärkas. Organiserade volontärinsatser under polisens ledning ska främjas.

Att: preskriptionstiden för sexualbrott mot barn tas bort och Polismyndigheten ges i uppdrag att prioritera anmälningar om sexualbrott.

Att: straffet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning skärps.

Att: alla kommuner tillgängliggör stöd och behandling för män som har problem med aggressivitet och våldsamt beteende.

Att: satsningar på forskning kring insatser som syftar till att våldsutövare förändrar sitt beteende och upphör med att utöva våld görs.

Att: stalkingparagrafen breddas så att förföljelse av flera personer i samma familj ska kunna räknas som ett samlat brott.

Att: myndighetsutövning och stödinsatser samt polisiära insatser ska samordnas för att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Att: den partner som döms för att ha dödat sin respektive inte ska kunna få vårdnaden om parets barn.

Att: våld i nära relationer ska beaktas i vårdnadstvister för barnens bästa.

Att: samtyckeslagen kontinuerligt utvärderas, följs upp och uppdateras.

Att: polisen får öronmärka resurser för att utreda sexualbrott och brott i nära relationer.

Att: polisen återinför specialavdelningar som endast jobbar med sexuella övergrepp.

Att: sexualbrott får förhöjd prioriteringsgrad hos polisen.

Att: polisen har tillräckligt med resurser för att påbörja en utredning så fort som möjligt efter anmält brott av sexuellt våld eller övergrepp.

Att: polisen får tydliga riktlinjer om att betrakta våldtäkter som andra våldsbrott.

Att: polisen får direktiv att i våldtäktsutredningar använda befintligt metodstöd som redan idag används vid grova våldsbrott.

Att: det ska finnas kompetens att på ett professionellt och rättssäkert sätt ta emot och behandla den som blivit våldtagen på alla akutmottagningar, ungdomsmottagningar, primärvårdsjourer och vårdcentraler.

Att: polis, akutvårdspersonal, lärare, socialarbetare, domare, målsägarbiträden utbildas i bemötande av våldsutsatta flickor, kvinnor och icke-binära i drogberoende.

Begränsa pornografin på nätet

Omfattningen och spridningen av porr, framför allt på internet, har ökat under flera års tid, samtidigt som porren blivit alltmer våldsam. Att internetporren är två klick bort i mobiltelefonen gör att porren även är lättillgänglig för barn och unga.

Enligt Folkhälsomyndighetens nationella befolkningsstudie konsumerar 70 % av männen i Sverige pornografi medan 70 % av kvinnorna inte gör det. Bland de yngsta männen i åldern 16–29 år är 41 procent frekventa användare och tittar alltså dagligen eller nästan dagligen på pornografi. Motsvarande andelar för kvinnor 16–29 år är 3 procent.

Pornografin påverkar uppfattningen om var gränserna går och vilka förväntningar en har i en sexuell relation. Detta begränsar både pojkars och flickors sexuella frihet och kan leda till skadliga attityder som främst drabbar flickor och kvinnor.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: skolverket får i uppdrag att ta se över hur skolorna arbetar med att förhindra att barn får tillgång till porr under skoltid, för att sedan ta fram nationella riktlinjer.

Att: åldersverifiering införs för internetporr.

Att: alla mobiloperatörer erbjuder kostnadsfria filter mot porr och våld i sina abonnemang som riktas till barn.

Att: en statlig utredning genomförs som utreder internetporrens konsekvenser för barn och lagregleringen ses över så att den blir teknikneutral.

HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

Hederskultur är ett begrepp för kulturella mönster som inskränker människors fri- och rättigheter i syfte att bevara familjens heder. Oftast är det flickor och kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck men även pojkar och unga män drabbas. Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig uttryck på olika sätt, till exempel genom att familjemedlemmar utövar kontroll över klädval, socialt umgänge, val av partner och rörelsefrihet.

En del unga kvinnor och flickor kan även utsättas för kränkande ”oskuldskontroller” och könsstympling. Detta är ohyggliga övergrepp och kränkning av barns rättigheter. Familjens patriarkala och kollektiva uppfostran innebär att det kan finnas flera förövare - både män och kvinnor. Den heteronormativa strukturen med tydliga könsmönster gör att det anses skamligt att vara HBTQ-person och därför är denna grupp extra utsatt. Kultur eller religion får aldrig användas som ursäkt för att upprätthålla förtryckande sedvänjor.

2019 var de största invandrargrupperna från Indien, Afghanistan, Syrien, Irak, Iran, Eritrea och Pakistan¹. Flera av dessa länder har hederskulturen som en samhällsnorm. Man uppskattar att ca 100 000 unga lever under hedersrelaterat våld- och förtryck i Sverige. Enligt ny statistik var det 199 personer, mestadels barn, som blev bortförda från Sverige med hedersmotiv 2019. Alla yrkesprofessioner som kommer i kontakt med människor som får eller riskerar att få sitt privatliv, sin rörelsefrihet och/eller sin yttrandefrihet inskränkt med hänvisning till heder måste agera kraftfullare.

Den 1 juli 2014 gjordes ett antal lagändringar för att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnnäktenskap. Brotten ”Äktenskapstvång” och ”Vilseledande till tvångsäktenskapsresa” infördes. Den som är under 18 år får inte längre gifta sig i Sverige, men utländska barnnäktenskap, tvångsäktenskap och fullmaktsäktenskap kan erkännas om det finns synnerliga skäl, det vill säga väldigt starka och tydliga skäl. Kraven för erkännande har visserligen skärpts men Liberala kvinnor vill att det inte ska finnas några undantag alls eftersom det finns en risk att de missbrukas.

---

¹ Statistiska Centralbyrån

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/helarsstatistik--riktet/invandring-till-sverige-2020-och-2019-efter-de-20-vanligaste-fo-delselanderna-for-de-invandrade-2020/>

Om en person som inte är svensk medborgare döms till svårare påföljd än böter kan det bli fråga om utvisning - antingen för att det finns risk för fortsatt brottslighet eller för att brottet anses så allvarligt att den dömda inte bör få stanna kvar i Sverige. Vi menar att det vid hedersrelaterade brott finns skäl att i större utsträckning än idag utvisa personer utan medborgarskap, även om brotten har lägre straffvärde än ett års fängelse.

Kunskapen om hedersbrott behöver öka. Ett verktyg är att använda så kallad "flaggning" av hedersrelaterade brott. Syftet med systemet är att man lättare ska kunna övervaka och följa ärenden med hedersrelaterade motiv. Markeras ärendet som hedersrelaterat följer sedan flaggningen ärendet vidare i hanteringen. I Sverige används motsvarande brottskategorisering för till exempel brott i nära relationer.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: utländska barnäktenskap, tvångsäktenskap och så kallade fullmaktsäktenskap aldrig ska kunna erkännas i Sverige.

Att: en återkommande nationell kartläggning om hedersproblematikens omfattning görs.

Att: samtliga kommuner och regioner upprättar handlingsplaner mot hedersrelaterat våld och förtryck, samt säkerställer kompetens hos relevant personal, och utser ansvariga samordnare.

Att: en översyn av LVU (lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga) görs för att arbeta in de särskilda förhållanden som problematiken runt hedersvåld för med sig. Detta i syfte att skydda den unge och jobba förebyggande när vårdnadshavare agerar för att förhindra insyn och insatser.

Att: det införs obligatoriska kurser på grundutbildningar vid universitet och högskolor samt görs ett nationellt kunskapslyft för alla som i sin profession kan komma i kontakt med hedersrelaterat våld och förtryck.

Att: hedersmotiv ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av ett brotts straffvärde.

Att: personer som inte är svenska medborgare som döms för hedersrelaterade brott ska utvisas i större utsträckning än idag.

Att: nationella kompetensteam skapas i åklagarväsendet och stärk kunskapen i rättsväsendet om bland annat hedersrelaterat våld och förtryck mot barn.

Att: utvisning alltid prövas när en person utan svenskt medborgarskap begår vissa typer av brott, till exempel grovt våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Att: sjukvården får verktyg att upptäcka och erbjuda adekvat hjälp åt flickor och kvinnor som utsatts för kvinnlig könsstympning.

Att: brottsrubriceringen och brottskalan för oskuldskontroller skärps.

Att: både utförande och beställande av oskuldskontroller kriminaliseras och att en egen brottsrubricering utförs.

Att: flaggning av brott som rör hedersrelaterade ärenden införs.

Att: center för försvunna och bortförda barn införs. Samordna arbetet med att söka efter barn som avvikit från hemmet eller från placering samt barn som olovligt förts ut ur landet.

Att: att det, i bestämmelsen om att Socialtjänsten särskilt ska beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld i nära relationer kan vara i behov av stöd och hjälp, förtydligas att detta även inkluderar offer för hedersrelaterat våld och förtryck.

Att: skol- och elevhälsan har en nyckelroll i ökade insatser för att informera barn och unga om var de kan få hjälp och skydd mot hedersrelaterat förtryck. Särskilda informationsinsatser ska ges genom skolan och ska nå ut till elever i alla stadier, från grundskolans lägsta årskurser till gymnasiet. Det finns också mer att göra för att nå ut via sociala medier samt genom samarbete med civilsamhället.

Att: skolhälsovården rutinemässigt ska ställa frågor om våld vid de hälsobesök som varje elev ska erbjudas minst tre gånger under skoltiden. Tydliga riktlinjer om detta bör utredas.

Att: all förskoleverksamhet genomsyras av ett jämställdhetsarbete som inkluderar frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck.

Att: BVC gör hembesök hos nyblivna förstagångsföräldrar tillsammans med familjebehandlare från socialtjänsten i utsatta områden.

Att: de organisationer som arbetar med hedersfrågor får ökat stöd. Vi vill också se mer stöd till den feministrörelse som vuxit fram i utsatta områden.

Att: krav ställs på att föreningsverksamheter inte motverkar demokrati, jämställdhet eller integration.

Att: möjligheterna att ta vårdnadshavare som fört bort barn i förvar ökar. Ändra lagen så att föräldrar inte ska kunna säga upp barns medborgarskap utan godkännande av domstol.²

Att: socialtjänstens befogenheter att besluta om obligatoriska insatser på hemmaplan stärks.

Att: det förebyggande arbete direkt mot vårdnadshavare stärks.

Att: formerna för förebyggande information och stöd till vårdnadshavare från Socialtjänsten och frivilligorganisationer ska ges för att stärka föräldrar som vill frigöra sina barn från en hederskultur.

Att: satsningar görs för att höja ungdomsmottagningarnas kunskap om våld och hedersförtryck i unga relationer.

JÄMSTÄLLD VÅRD OCH HÄLSA

---

² Från Liberalernas partiprogram

Kvinnors hälsa innefattar många olika områden såsom gynekologi, mödra- och förlossningsvård. Även vård efter förlossning är viktig för de kvinnor som behöver det.

Vården måste vara jämlik i Sverige. Det vi ser idag är att det fortfarande råder stor ojämlikhet i landet med spridda öar av kunskap i regioner, på kliniker, i ideell sektor och på lärosäten. Det är inte acceptabelt att vården är så ojämlik. Vi kräver att varje kvinna ska ha rätt till en säker och trygg förlossning på sina villkor, oavsett var i landet hon bor. Alltför många kvinnor drabbas av bristningar och andra skador i samband med födandet.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: vården ska vara jämställd. Sjukdomar och syndrom som främst drabbar kvinnor ska ges samma prioritet och resurser som alla andra sjukdomar och syndrom.

Att: försäkringskassan får i uppdrag att utreda de osakliga skillnaderna i sjukskrivningar mellan kvinnor och män.

Att: insatserna mot kvinnors psykisk ohälsa stärks.

Att: en befolkningsutbildning i "psykisk livräddning" genomförs så att den allmänna kunskapsnivån och beredskapen höjs i hela Sverige. Detta bör genomföras inom ramen för statens satsningar inom psykiatri och psykisk hälsa.

Att: begreppet vårdvägran används istället för begreppet "samvetsfrihet" i Liberala Kvinnors kommunikation, material och kampanjer.

Att: införa en miniminivå i kommunerna för anhörigstöd.

Att: det ska finnas tillräckligt många SiS-hem endast för flickor för att möta det ökade behovet.

Att: regeringen följer de initiativ som Kriminalvården tagit fram för en mer jämställd kriminalvård.

Att: all sjukvårdspersonal ska ha förmågan att bemöta alla patienter, anhöriga och kollegor med människan i fokus. Detta kräver regelbunden utbildning/kunskapsuppdatering om HBTQ, funktionshinder, etnicitet, ålder och andra diskrimineringsgrunder.

Sexuell och reproduktiv hälsa

Kvinnors makt över sina egna kroppar måste stärkas. För detta är en fungerande sexuell och reproduktiv hälsa av stor betydelse. Ungdomsmottagningar och tjejjourer utför ett enormt arbete för att garantera unga människors sexuella och reproduktiva hälsa. De ger råd i samlevnadsfrågor, minimerar oönskade graviditeter och motverkar spridning av sexuellt överförbara sjukdomar.

Trots detta är ingen myndighet idag ansvarig för att inhämta eller sammanställa besöksstatistik eller forskning inom området. Dessutom saknar en stor del av alla blivande lärare kunskap om sex- och samlevnadsundervisning. Idag begränsas insemination och in vitro-fertilisering (IVF) till en person per

par inom svensk sjukvård, vilket utesluter både ensamstående och den ena personen i ett lesbiskt förhållande. Regionalt finansierad behandling mot ofrivillig barnlöshet grundas alltså inte på medicinska bedömningar, utan på en förlegad heteronorm som ger lesbiska och ensamstående kvinnor sämre möjlighet att bilda familj.

Liberala Kvinnor ser det som en svårmotiverad och oförklarlig regel att antingen ägg eller spermier i en fertilitetsbehandling måste komma från det par som behandlas. Utan denna lagstiftning skulle embryodonation kunna tillåtas, vilket vore en angelägen förändring.

Vi kan i Sverige vara stolta över att kvinnor sedan 1974 har den självklara rätten att bestämma över sin egen kropp, samtidigt som det ofödda barnets intressen värnas genom ett regelverk som blir allt striktare när det kommer till sena aborter. Sena aborter innebär att graviditeten fortskridit mer än 18 veckor. För sådan abort, ofta föranledd av svåra skador, missbildningar och högriskgraviditeter, krävs att föräldrarna ansöker till Socialstyrelsen och motiverar sitt val fram till vecka 21 + dagar i graviditeten.

Genom hantering av enskilda ärenden i Socialstyrelsen drar den medicinska professionen idag gränsen för sådan sen abort – en gräns som skärps i takt med att medicinska framsteg tillåter att svåra skador kan behandlas och spädbarns liv kan räddas. Liberala Kvinnor värdesätter detta regelverk. Detta har emellertid politiserats, getts religiösa undertoner och blivit föremål för skam- och skuldbeläggning. Enligt Liberala Kvinnors synsätt är det mycket värdefullt att en kvinnas behov av sen abort även fortsättningsvis bedöms i relation till medicinska framsteg, och att avgörandet i oklara fall baseras på medicinsk kunskap och forskning.

Ytterligare ett hot mot aborträtten är s.k. samvetsfrihet. Det är patientens vårdbehov som ska vara i fokus när vi organiserar hälso- och sjukvården, inte läkaren eller barnmorskan. Det är även grundläggande för jämställdheten i ett samhälle att kvinnor kan bestämma över sina kroppar, sin sexualitet och sin reproduktion. Länder som Italien är avskräckande exempel där 7 av 10 läkare vägrar att utföra aborter. Den utvecklingen vill vi inte se i Sverige. Därför är det Liberala Kvinnors ståndpunkt att samvetsfrihet aldrig ska införas i Sverige och att samvetsfrihet ska kallas vid dess rätta namn: vårdvägran.

Jämlik vård börjar på MVC. Otillräcklig mödravård ökar riskerna vid förlossning, men föräldragrupper når idag inte tillräckligt många familjer med föräldrar födda utanför Sverige. Liberala Kvinnor vill att mödrahälsovården samarbetar med ideella föreningar och erbjuder mammagrupper på olika språk. Unga, ekonomiskt utsatta och ensamstående mödrar deltar inte tillräckligt i mödravård. Därför behövs ung-MVC och mödravård på drop-in.

All sjukvårdspersonal ska ha förmågan att bemöta alla patienter, anhöriga och kollegor med människan i fokus. Detta kräver regelbunden kunskapsuppdatering om HBTQ, funktionshinder, etnicitet, ålder och andra diskrimineringsgrunder.

Kvinnor som är intagna i Kriminalvården måste ges vård på lika villkor. Bland annat har Kriminalvården fått kritik av JO för att kvinnor får en sämre verkställighet än män och att kvinnors individuella behov och förutsättningar inte bedömts på samma sätt. Till exempel har myndigheten inte beaktat om en kvinna är gravid eller har ett spädbarn vid ställningstagande till lämplig anstaltsplacering.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: vi slår vakt om rådande abortlagstiftning som bygger på kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp. Aborter ska vara lättillgängliga, säkra och det får aldrig finnas köer i abortvården.

Att: vårdvägran för vårdpersonal aldrig ska tillåtas, då det är ett hot mot kvinnors liv och hälsa.

Att: den medicinska professionen även fortsättningsvis avgör när individuella godkännanden av sen abort inte längre kan göras.

Att: alla ungdomar får tillgång till sexualitets-, preventivmedels- och smittskyddsrådgivning och att lokala ungdomsmottagningar ges rätt att informera i alla skolor.

Att: varje region säkerställer att tillgång till ungdomsmottagning finns med rätt kompetens och tillgänglighet.

Att: satsningar på virtuella ungdomsmottagningar införs.

Att: preventivmedel för män utvecklas och forskning inom området främjas.

Att: moms på mensskydd sänks.

Att: alla kvinnor ges rätt till insemination, IVF och annan fertilitetsfrämjande behandling, och får rätt till syskonbehandlingar.

Att: alla kvinnor ges tillgång till embryodonation då så är medicinskt motiverat, oavsett om kvinnan lever ensamstående eller som del av ett heterosexuellt eller samkönat par.

Att: det vid sperma-, ägg- och embryodonationer säkerställs att barnet kan ta reda på sitt biologiska ursprung.

En trygg förlossningsvård

Varje födande kvinna ska ges en trygg, säker och evidensbaserad vård med högsta möjliga valfrihet. Att kvinnan känner sig trygg när hon föder är viktigt för att förlossningen ska bli så bra som möjlig. Olika kvinnor vill föda barn på olika sätt. All förlossningsvård ska vara medicinskt säker för mamma och barn och hålla hög kvalitet när det gäller omvårdnad och bemötande. Därför vill vi att förlossningsverksamhet normalt sett ska ligga på eller i direkt anslutning till ett sjukhus. Kvinnor ska vid barnafödande få en förlossning som undviker bestående skador som kan påverka samliv, kontinens och andra vardagliga aktiviteter.

Barnmorskor ska vara utbildade i och använda rätt teknik för att minimera förlossningsskador. De förlossningsskador som ändå uppstår måste upptäckas och behandlas i tid och på rätt sätt. Information om och hjälp med bäckenbottenträning ska ges både av MVC och BVC. Det måste bli lättare att få behandling och operation mot inkontinens. För att kunna följa upp de kvinnor som får svåra bristningar är det viktigt att alla förlossningskliniker rapporterar till det nationella bristningsregistret.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: mödrahälsovården når ut till alla kvinnor.

Att: varje födande kvinna har rätt till en trygg förlossning och ges stöd av förlossningspersonal under hela den aktiva fasen av öppningsskedet och under hela utdrivningsskedet.

Att: kvinnor som, efter information om vilka konsekvenserna är av ett kejsarsnitt och erbjudande om stödjande insatser, inte vill föda vaginalt efter medicinsk bedömning ska få förlösas med kejsarsnitt.

Att: enkla jobb i förlossningsvården införs för att avlasta barnmorskor och undersköterskor.

Att: barnmorskor ska vara utbildade i och använda evidensbaserad teknik för att minska risken för förlossningsskador.

Att: information om och hjälp med bäckenbottenträning ska ges av både MVC och BVC.

Att: rapportering av förlossningsskador till bristningsregistret ska prioriteras, så att registret blir ett tillförlitligt instrument för uppföljning.

Att: efterkontrollen utvecklas och förlängs upp till ett år för att fånga upp olika typer av muskelbristningar i underlivet, magmuskulatur som inte går ihop, förlossningsdepressioner eller andra förlossningsskador som vården idag ofta missar.

Att: operation ska erbjudas där magdelningen inte går ihop av sig själv inom rimlig tid och påverkar patientens livskvalitet

Att: sjukvårdens ansvar tydliggörs och utvecklas avseende nyförlösta kvinnor.

Att: vården av kvinnors tillstånd och eventuella komplikationer inte upphör när de lämnar förlossningen utan att sjukvården övervakar och följer upp nyförlösta.

Att: forskning kring skador relaterade till graviditet och förlossning stärks.

Att: finansieringen av forskning om förlossningsskador ges ökad prioritet.

Att: en statlig utredning tillsätts för att bättre utreda barnrättsperspektivet och alla aspekter av värdmödraskap, som inkluderar såväl altruistiskt samt kommersiellt värdmödraskap utifrån fakta och evidens.

Att: altruistiskt värdmödraskap tillåts.

Jämställd och tillgänglig sjukvård

Ledning och rekryteringsgrupper ska ha ett jämställdhetsperspektiv och studenter i sjukvården måste göras medvetna om vad jämställd sjukvård innebär. Sjukvården behöver bättre ta vara på medarbetares fulla kompetens och ge tid och mandat att utveckla ny verksamhet, optimera befintlig sådan och sprida goda exempel. Alla yrkesgrupper bör kunna anställas på karriär- och utvecklingstjänster med god löneutveckling och tid för fokus på patientnära verksamhets- och omvårdnadsutveckling.

Myndigheten för vårdanalys har visat att kvinnor är de som mest uppskattar att välja var de får vård. Framför allt gäller detta kroniskt sjuka och äldre kvinnor, som är de som mest behöver sjukvården. Vårdval innebär också en möjlighet att göra friare val i yrkeslivet som länge varit självklara i mansdominerade branscher. Möjligheten att starta eget eller byta arbetsgivare innebär att man kan välja arbetsuppgifter och förbättra sin löneutveckling. Sjukvård och omsorg är dessutom den enda bransch där kvinnor driver företag i högre grad än män.

Elevhälsan behöver stärkas i många kommuner, inklusive psykisk hälsa. Liberala Kvinnor vill se ett tydligt samarbete mellan elevhälsa, barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänst. Förebyggande hälsovård behöver bättre nå ungdomar i hem för vård eller boende (HVB). Kvinnor och män får inte alltid sjukvård tillräckligt anpassad efter sina biologiska olikheter. Dödligheten i bland annat bröstcancer ökar bland patienter över 65 år, men minskar bland yngre patienter. Samtidigt sker alltför lite forskning på äldre kvinnor.

Vi vill främja jämställd forskning och att all vårdrelaterad statistik presenteras könsuppdelad. Fler kvinnor än män drabbas av biverkningar av sina läkemedel. Fokus måste riktas mot utsatta grupper med sämre hälsa, såsom invandrarkvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning. Inom specialiserade områden såsom missbruk, hedersvåld, könsstympning, tortyrskador och våld i nära relationer är regioner beroende av kompetensen hos eldsjälarna i ideella organisationer. Kärnverksamheter inom sådana områden ska värnas och långsiktigt samarbete främjas genom så kallat idéburet partnerskap.

Anhöriga är nyckelpersoner för en sjuk patient, men tärs ofta själva av sin närståendes sjukdom. Var fjärde anhörig blir själv sjuk och anhöriga kvinnor sjukskrivs tre gånger oftare än män. När vardagen blir ett arbete behöver samhället stötta.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: jämställd vård förs in i sjukvårdens styrkort vad gäller hälsa, resursfördelning, makt och inflytande.

Att: könsuppdelad statistik avseende vård, medicinering och sjukskrivning ska föras, analyseras och återföras till vårdgivaren.

Att: forskning främjas om både mäns och kvinnors sjukdomsyttningar för att motverka att kvinnor förskrivs mer läkemedel än män och i högre grad drabbas av biverkningar.

Att: sjukdomar och syndrom som bara/främst drabbar kvinnor ges samma resurser och prioritet som andra sjukdomar/syndrom.

Att: kunskap om jämställd vård integreras i vårdpersonalens grund- och vidareutbildningar.

Att: SKR årligen analyserar genomsnittskostnaden för kvinnor respektive för män per vårdtillfälle och diagnos för de vanligaste diagnoserna.

Att: utvecklingstjänster inrättas för sjukvårdens olika yrkesgrupper.

Att: för att undvika sammanblandning och livsfarlig dubbelmedicinering ska apotek tydligt informera äldre patienter om ett billigare, men likvärdigt, läkemedel ordinerar.

Att: kvinnor över 65 år inkluderas i kliniska studier och övre åldersgränser tas bort vid diagnostik och val av behandling.

Att: kommunerna gör en könsuppdelad uppföljning av hur hemtjänst nyttjas.

Att: information ges i samhällsintroduktionen till nyanlända invandrarkvinnor om hur svensk sjukvård fungerar.

Att: regionerna värnar viktiga samarbetspartners i civilsamhället genom idéburet partnerskap.

Att: stödet till anhöriga och anhörigvårdare stärks.

Att: sjukvården säkerställer att unga kvinnor med ätstörningar och annan psykisk ohälsa fångas upp och behandlas.

Att: regionala riktlinjer för endometriosis tas fram i alla regioner och integreras med framtagandet och implementeringen av de nationella riktlinjerna för endometriosis.

Att: kvinnor med vestibulit ska erbjudas kompetent vård på rätt vårdnivå.

Att: behandling och operation mot inkontinens tillgängliggörs för alla som behöver.

Att: karriärtjänster och högre lön till sjuksköterskor inrättas.

FEMINISTISK MILJÖ- OCH KLIMATPOLITIK

Mänskligheten står inför stora globala utmaningar. Klimatförändringar, utarmning av den biologiska mångfalden, brist på rent vatten och spridning av farliga kemikalier påverkar allt liv på jorden och

mänsklighetens livsvillkor. Miljö- och klimatfrågorna kan ses ur ett feministiskt perspektiv, då de påverkar kvinnor och män på olika sätt.

Liberala Kvinnor menar att marknadsekonomin med gröna spelregler är en av de viktigaste drivkrafterna i miljöarbetet. Det ska vara billigare att arbeta och dyrare att smutsa ner miljön, därför behöver en grön skatteväxling göras. Genom ökad digitalisering i samhället skapas bättre förutsättningar för delningsekonomin. Och därmed skapas smartare affärsmodeller som både ger mer hållbar användning av resurser och bättre erbjudanden till konsumenter. Bilpooler och möjligheter att dela och låna kläder i stället för att köpa är exempel på detta och samhället bör främja utvecklingen av en sådan marknad.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: ett nordiskt kunskapscenter skapas med uppgift att se över giftfria substitut till de giftiga ämnen som omger människor i vardagen.

Att: alla relevanta politiska beslut ska kontrolleras mot klimatmålen och miljölagstiftningen.

Kemikalier och hormonstörande ämnen

Vissa kemikalier kan påverka våra hormonsystem, därför kallas de hormonstörande ämnen. Dessa ämnen förekommer i flera vardagsvaror bland oss. Känsligheten i hormonsystem kan vara olika beroende på om man är man eller kvinna och under fosterutveckling eller puberteten kan hormonsystemen vara extra känsliga för påverkan. Det har bland annat hittats kopplingar mellan hormonstörande ämnen och bröstcancer och svårighet att få barn. Förutom att skada människor och miljö medför dessa ämnen också en ekonomisk börda för samhället. Exponeringen för hormonstörande ämnen måste minimeras, men idag är dessa ämnen inte reglerade alls. Det saknas gemensamma regler i EU för när ett kemiskt ämne är hormonstörande. Nordiska rådet har föreslagit ett generellt förbud i EU mot produkter som innehåller ftalater och som barn kommer i kontakt med, och den 20 juli 2020 förbjöds alla produkter som innehåller ftalater. På nordisk nivå förespråkar nordiska rådet ett nordiskt kunskapscenter för en giftfri vardag, vars uppgift är att se över giftfria substitut till de giftiga ämnen som omger människor i vardagen.

Laxbranschen fortsätter att växa alltmedan haven blir allt mer rensade på småfisk. Producenterna har därför växlat över till vegetabiliskt foder, huvudsakligen brasiliansk soja. I Brasilien används bekämpningsmedlet endosulfan, ett insektsgift som kan påverka hormonbalansen hos människor och som är förbjudet i EU och på många andra håll. Bland annat kan det påverka ofödda foster. Det går att finna spår av endosulfan i lax, och EU saknar gränsvärden för hur mycket av ämnet som laxen får innehålla.

PCB är ett samlingsnamn för 209 giftiga och svårnedbrytbara ämnen. De kan ge allvarliga miljökonsekvenser och även påverka hälsan hos levande varelser som människor genom att skada hjärna och nervsystem. Alla produkter med PCB förbjöds 1995, men ännu rapporteras höga halter

på grund av den långsamma nedbrytningen och det finns bland annat i fet fisk.³ Dioxiner är också ett samlingsnamn för giftiga föreningar som uppstår exempelvis vid förbränning av avfall. Även det finns kvar i miljön under lång tid, förbränns långsamt och intas av människor bland annat genom fisk, mejeriprodukter och kött. Det misstänks påverka immunförsvaret, utvecklingen av nervsystemet, reproduktionsförmågan, hormonsystemet och orsaka cancer. Foster och spädbarn är extra känsliga för dioxiner. Fet fisk från svenska fiskevatten innehåller inte sällan dioxin och PCB över EU:s gränsvärden och sedan 2002 har Sverige haft ett tillfälligt undantag från gränsvärden. 2012 förlängdes undantaget på obestämd tid trots livsmedelsverkets utlåtande om att det ur ett folkhälsoperspektiv vore bättre att låta EU:s gränsvärden gälla.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: EU:s kemikalielagstiftning förstärks med ett tydligare fokus på en giftfri vardag för barn.

Att: EU ska utreda vilken gräns för endosulfan som lax får innehålla för att inte vara en hälsorisk.

Att: Sverige följer de gränsvärden för dioxiner och PCB i livsmedel som resterande medlemsländer i EU har.

Hållbar produktion och konsumtion

Regelverket kring hudvårdsprodukter är inte lika starkt som kring till exempel läkemedel eller livsmedel. EU:s kosmetikaförordning säger att produkterna måste ha en ingrediensförteckning och förbjuder erkänt hälsofarliga substanser, men förordningen tar inte hänsyn till miljöskadlighet eller hormonstörande effekter. Till det problematiska i kosmetika och hygienprodukter hör högfluorerade, allergiframkallande och hormonstörande ämnen, liksom svårnedbrytbara plaster som spolas ut till sjöar och hav. För konsumenten är de finstiltade innehållsförteckningarna på förpackningar inte lätta att förstå. Enligt Naturskyddsföreningen är bara i genomsnitt 4 % av utbudet av hygien- och kosmetikaprodukter miljömärkt.

I Sverige förbrukas nästan 500 miljoner bindor, tamponger och trosskydd varje år. I genomsnitt köper svenska kvinnor mensskydd för 30 000 kronor under sin livstid. Ett mycket mer miljövänligt mensskydd är menskoppen som dessutom är betydligt billigare - en tusenlapp räcker till en livstids förbrukning. Menskoppen leder inte heller till svamp och irritationer vilket bindor och tamponger kan göra. I Sverige är dock kunskapen om menskoppen låg. Det är viktigt att unga kvinnor ges information om de olika mensskydd som finns.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: miljömärkningen av kosmetika och hygienprodukter ökar.

---

³ Källa: Naturvårdsverket

<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Manniska/Miljogifter/Organiska-miljogifter/PCB/>

Att: information om menskopp finns på alla ungdomsmottagningar.

Att: mikropartiklar i kosmetiska produkter förbjuds.

JÄMSTÄLLD SAMHÄLLSPLANERING

Vi vill att kvinnor och flickor har möjlighet att ta del av det offentliga rummet och allt vad det innebär på samma villkor som pojkar och män. Att alla oavsett kön känner sig trygga med att röra sig fritt i det offentliga rummet är en central del av jämställdheten.

Ett levande och jämställt kulturliv

Ett öppet, demokratiskt samhälle är en omöjlighet utan ett levande kulturliv. Kulturen är betydelsefull för människors bildning, utveckling och kreativitet. Med kultur kan man finna gemenskap med andra. Därför är kulturlivets villkor och möjligheter avgörande för både människors och samhällets utveckling. Kulturen är och har alltid varit ett viktigt liberalt åtagande. Ur jämställdhetssynpunkt finns flera viktiga aspekter att lägga på en aktiv kulturpolitik. Detta görs möjligt genom starka studieförbund och fri utbildning.

Konstens grund, yttrandefriheten, ställs inför nya utmaningar. Vi ser hur teckningar av en konstnär i norra Europa kan skapa storpolitik. Kvinnliga konstutövare förföljs just för sitt kön eller att de skildrar verkligheten ur kvinnors perspektiv. Sverige bör fortsätta engagera sig i att erbjuda en fristad för förföljda kulturskapare. Ytterligare insatser måste göras för att värna yttrandefrihet även i vårt land. Kvinnor är stora kulturkonsumenter. Detta märks inte alltid i det som skildras i våra konserthus och scener. Verk av manliga dramatiker och kompositörer dominerar och i de stora kulturinstitutionerna tycks ofta det manliga perspektivet dominera.

Det finns en ökad medvetenhet kring detta problem och även kultursektorn måste sträva efter ökad tillgänglighet för alla, att spegla verkligheten ur många olika perspektiv samt att bli jämställda arbetsplatser. Det är också viktigt med analyser av hur medlen för kulturområdet används och hur löneskillnaderna mellan män och kvinnor som arbetar med kultur ska minska.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: jämställdhetsarbete på bibliotek ska prioriteras.

Att: glömda och nedprioriterade viktiga kvinnliga kulturskapare lyfts fram.

Att: offentligt stöd fördelas så att det gynnar både manliga och kvinnliga kulturskapare lika mycket.

Att: insatser görs som främjar ett jämställt kulturutövande och en jämställd ledning av kulturens institutioner.

Att: genusmedvetenheten inom teatervärlden ökar för att motverka sexuella trakasserier och samtidigt göra teaterutbudet mer jämställt.

Att: löneskillnaderna mellan kvinnor och män som arbetar med kultur ska minska.

Att: namngivandet av torg, kvarter och gatunamn i större utsträckning tar hänsyn till kvinnohistoria.

Att: Liberala Kvinnor genom sina förgreningar, med respekt för muséilagens ansvarsfördelning, driver på för att skapa lokala initiativ för att lyfta kvinnohistoria inom muséiverksamhet.

Idrott och fritid på lika villkor

Lusten att röra sig, leka och uppleva ger viktig dimension som stärker individen, både fysiskt och mentalt och skapar samhällsinkludering. I en förening lär man sig både att bli duktig och om normer, värderingar, ansvar, hänsyn och medbestämmande. Fritiden blir därför en mycket viktig uppfostringsmiljö. Det långsiktiga jämställdhetsarbetet har öppnat möjlighet att arbeta med andra områden såsom HBTQ, etnicitet, religionsfrågor, sociala förhållanden, sexualisering även på idrottens område.

Pojkars idrottsutövande stöds i högre utsträckning än flickors av kommunerna. Det finns flertalet verksamheter inom områden som idrott, motion och fysisk aktivitet som flickor är intresserade av men som kommuner förbiser. Det gäller olika typer av danslektioner, träning på gym, aerobics och yoga. Dessa idrottsliknande aktiviteter faller utanför det offentligt subventionerade bidragssystemet. Ridning, som är en starkt flickdominerad sport, finansieras i lägre grad av kommunala medel jämfört med exempelvis pojkdominerad fotboll och ishockey. Ridningen driver egna anläggningar, medan fotbollens och ishockeyns anläggningar drivs av kommunen.

I många kommuner beräknas aktivitetsstöd, föreningsstöd och tidsfördelning på ett sätt som primärt gynnar pojkars idrottande. Forskning kring arenabyggen och anläggningsbyggen ur jämställdhetsperspektiv är i det närmaste obefintlig. Flickor med utländsk bakgrund deltar i föreningsidrott i lägre utsträckning jämfört med såväl pojkar med utländsk bakgrund som flickor och pojkar med svensk bakgrund. Studier från exempelvis Tjejers rätt i samhället (Tris) genom projektet Ronja, visar att riktade satsningar mot flickor som lever i en hederskultur inte bara ökar den fysiska hälsan, utan stärker flickorna att också ta större plats utanför fotbollsplanen.

Barn med funktionshinder blir tyvärr alltför ofta utestängda från olika aktiviteter i skolan och på fritiden. Många barn med funktionshinder vittnar dessutom om en begränsad möjlighet att delta i olika fritidsaktiviteter. Det kan bero på att det inte finns lämpliga aktiviteter, att det saknas assistans eller transporter i form av färdtjänst. Barn och ungdomar med rörelsehinder blir ofta avskilda från klassen i samband med friluftsdagar och undervisning i estetiska ämnen och idrott. Barn med funktionshinder har färre kamratkontakter, de saknar ställen i sin närhet att träffa kompisar på

organiserade fritidsaktiviteter. Det är viktigt att föreningar inkluderar och välkomnar personer med funktionsnedsättning in i idrottens värld.

HBTQ-personer som vill idrotta begränsas i större utsträckning på grund av idrott i stor utsträckning är könsuppdelad genom regelverk, omklädningsrum, jargong och normer kring maskulinitet, femininitet och heterosexualitet. Att ständigt dölja vem man är eller vara rädd för hur andra ska reagera tvingar flera att sluta idrotta.

Träning och motion kan förebygga ohälsa genom att både den fysiska och den psykiska kapaciteten ökar. En viktig del är att börja med idrott och motion tidigt i livet. Många äldre utövar boule, golf, bordtennis och cykel i föreningsform. Fler män än kvinnor utövar någon form av motion eller idrott. Bland kvinnor över 85 år är idrottsutövandet obefintligt trots att kvinnor lever längre än män. Liberala Kvinnor vill att även äldre kvinnor ges möjlighet till idrottsutövande.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: kommuner och regioner arbetar med tydlig jämställdhetsintegrering och folkhälsoperspektiv inom området idrott, motion och fritid.

Att: ”gender budgeting” ska ingå i kommunernas och regionernas verksamheter och finansiering inom området idrott, motion och fritid.

Att: kommuner anpassar byggande och drift av idrottsanläggningar och aktiviteter till både flickors och pojkars behov och preferenser på ett ekonomiskt och likvärdigt sätt.

Att: det ska finnas säkra, trygga och upplysta motionsspår och vägar till och från idrotts- och fritidsaktiviteter.

Att: kommuner och regioner gör riktade satsningar på specifika målgrupper för att öka deltagandet i idrott, motion och fritid.

Att: kommuner och regioner upprättar idéburet offentligt partnerskap (IOP) för att kunna nå specifika grupper och öka deras deltagande inom området idrott, motion och fritid.

Att: kommuner och regioner säkerställer att även äldre kvinnor ges möjlighet till idrottsutövande.

Att: föreningar, för att erhålla föreningsbidrag, aktivt ska arbeta med jämställdhet och likabehandling.

Att: jämställda idrottsanläggningar byggs och att satsningar görs för att analysera befintliga idrottsanläggningar ur ett jämställdhetsperspektiv.

Att: ett jämställdhets- och tillgänglighetsperspektiv ska beaktas vid planering av utegym.

Jämställdhet i det offentliga rummet

Hur vi bygger staden lägger ramarna för hur den kan tas i bruk. Bostäder, idrottsplatser, kulturhus, gator och torg används och upplevs systematiskt olika av män och kvinnor. Inkomster, kapital, obetalt arbete, familjeansvar, typ av arbetsgivare, upplevd rädsla påverkar hur vi tar den offentliga miljön i anspråk. Forskning har visat att en stadsmiljö där kvinnor, barn och gamla tar plats blir en trygg stad.

Att kvinnor upplever det offentliga rummet otryggt i högre utsträckning än män ligger ofta i fokus i stadsplaneringsdebatten. Det är bra, men blicken måste höjas från enbart gångtunnlar och belysning. Det jämställda offentliga rummet ska inte bara handla om trygghet från övergrepp. Många offentliga platser som utegym, parker, torg, gatustråk, gångtunnlar, spontanidrottsplatser nyttjas i mindre utsträckning av flickor och kvinnor. Kunskapen om detta måste bli bättre och leda till åtgärder, både generellt och lokalt.

Bostaden är en central punkt i livet. Kvinnor och män har olika förmågor att förvärva en egen bostad beroende på skillnader i eget kapital, lånemöjligheter och inkomster. Kvinnor bor oftare än män i hyresrätter, men kvinnor äger också fler bostadsrätter än män. Med detta vill sägas att kvinnor söker sig till flerfamiljshus medan män i betydligt större utsträckning äger enskilda fastigheter såsom villor. Vid uppbrott från relationsvåld blir det särskilt angeläget att det går att skaffa sig ett trygg fungerande boende utan kapitalinsatser likväl som det är viktigt att också kvinnor kan göra en bostadskarriär. Flerfamiljshus med olika upplåtelseformer är därför en angelägen jämställdhetsfråga. Det har resulterat i att ett fåtal städer har tagit emot många nyanlända.

På grund av den bostadsbrist som råder i Sverige har EBO bidragit till en ökad trångboddhet och segregation när nyanlända flyttar in som inneboende hos släkt eller vänner. Trångboddhet är ett utbredd problem som får stora sociala konsekvenser. Särskilt allvarligt är det när barn växer upp i sådana förhållanden. Bygandet måste öka och vi måste få en bostadsmarknad präglad av större rörlighet. Vi vill se enklare plan- och byggregler samtidigt som de höga ambitionerna för tillgänglighet upprätthålls. Vidare behövs friare hyressättning i nyproduktion och en förbättrad hyresstatistik för att stärka hyresgästernas möjligheter att hävda sina intressen.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: kommunala och regionala planeringsfunktioner tar hänsyn till kvinnors respektive mäns nytta inför beslut av nya eller förändrade planer inom stadsplaneringsområdet.

Att: kommunala hyresrätter i första hand ska gå till personer som behöver dem omgående.

Att: offentlig service planeras parallellt med nya bostäder. När nya stadsdelar byggs och kompletteras måste offentlig infrastruktur byggas i samma takt.

Att: jämställd stadsplanering och samhällsplanering integreras i all planering, utveckling och byggande av städer och att det görs sociala konsekvensanalyser. Feministisk/jämställd stadsplanering ska skrivas in i ägardirektiven för de kommunala bolagen.

Jämställda transporter

Bland de som köpte en ny bil 2014 valde 52 procent av kvinnorna en miljöbil medan bara drygt 40 procent av männen gjorde det. Män är däremot mer positivt inställda till elbilar än kvinnor. Av de som inte ser elbilen som ett alternativ uppgav majoriteten att det var den begränsade körsträckan, högt inköpspris och dålig ladd-infrastruktur som gjorde att de inte överväger en elbil. Kvinnor gör fler resor med kollektivtrafik än män. Fler män än kvinnor har körkort och fler män än kvinnor har tillgång till bil. För att män och kvinnor ska ha samma makt att forma sina liv krävs att flera relativt likvärdiga transportalternativ finns tillgängliga. Jämställdheten inom transportsektorn skulle öka om tillgängligheten med andra färdssätt än bil ökar.

Medlemskap i bildelningsorganisation ger tillgång till bilar till betydligt lägre investeringskostnad än vid köp av egen bil. Tänkbara åtgärder för att styra mot ett ökat utnyttjande av delningsekonomi kan vara att förändra fordonsskatter, trängselskatter, parkeringsavgifter och liknande för att göra det mer förmånligt för bilar som ingår i en bilpool.

Det finns flera potentiella barriärer för kvinnor vad det gäller cykling. Det gäller bland annat rädsla, trafiksäkerhet och kvinnors relativt sett mer komplicerade resmönster för att göra inköp och hämta och lämna barn. Att göra cykling säkrare kan därmed ses som en jämställdhetsfråga.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: trygghet beaktas i placeringen av laddstationer.

Att: det ska göras mer attraktivt och tryggt att välja kollektivtrafik såväl i stadskärna som på landsbygd.

Att: satsningar görs på förbättrade förutsättningar för ökad cykling (inklusive elcykling).

Att: transportsystemet i Sverige ska vara hållbart, energieffektivt och klimatneutralt.

Att: gång- och cykelvägar, samt spårtrafik byggs ut både i städer och de mindre samhällena.

Att: kvinnors deltagande i stadsplanering och utveckling av befintliga och nya trafiksystem ökar.

Att: behoven av den fysiska utformningen av kollektivtrafikforum och väntrum kartläggs utifrån ett perspektiv där kvinnors transport och logistikbehov är i fokus. uuuu88